

ZÁMEČNÍK

TECHNICKÁ DOKUMENTACE ČÁST III.

STUDIJNÍ TEXT PRO TŘÍLETÝ UČEBNÍ OBOR ZÁMEČNÍK

Studijní text vznikl v rámci projektu OBNOVA A MODERNIZACE TECHNICKÝCH OBORŮ V OLOMOUCKÉM KRAJI.
Projekt byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

2010/2011

evropský
sociální
fond

Evropský sociální
fond

Ministerstvo školství,
mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo školství,
mládeže a tělovýchovy

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OBSAH

Úvod	3
Technická dokumentace	4
1. Výkresy sestavení	4
1.1 Popisové pole	4
2. Výkresy polotovarů	8
2.1 Výkresy odlitků	8
2.2 Výkresy výkovků	9
2.3 Výkresy svarků	11
3. Speciální výkresy - schémata	16
3.1 Kinematická schémata	17
3.2 Hydraulická schémata	18
3.3 Pneumatická schémata	32
3.4 Elektrotechnická schémata	36
4. Montážní výkresy	47
Vědomostní test	48
Glosář	51
Přehled použité literatury	52

ÚVOD

Technická dokumentace je důležitým faktorem efektivního strojírenství. S odborně zpracovanou výkresovou dokumentací lze dosáhnout vysoké úrovně kvality výroby, uvádění technických novinek do praxe a v neposlední řadě plného využití kvalifikace pracovníků. Zpracované téma se týká čtení a kreslení výrobních výkresů sestav, montážních výkresů, výkresů svařenců a schémat hydraulických, pneumatických, kinematických a elektrotechnických. Jde o problematiku, náročnou na představivost, která navazuje na teoretickou přípravu v různých odborných předmětech. Po prostudování tohoto textu bude žák seznámen se základními technologickými schématy, se kterými se může v praxi setkávat, avšak pokud se bude chtít profesně této problematice věnovat, musí si doplnit tento základ dalším studiem technické literatury. Věříme, že předkládaná látka je dostatečně srozumitelná a napomůže orientaci v daném tématu. Přejeme mnoho štěstí a úspěchů při studiu.

TECHNICKÁ DOKUMENTACE 3

1. Výkresy sestavení

- Cíl:**
1. Žák čte ve výkresu sestavení.
  2. Rozkresluje jednotlivé součásti.
  3. Vyhledává technické údaje pro montáž.

Výkres sestavení zobrazuje montážní jednotku (celý stroj, např. frézka) nebo její část (převodovka) a spolu s technologickým postupem montáže poskytuje informace, potřebné k úplné montáži daného funkčního celku.

Identifikuje jednotlivé strojní součásti, dává informaci o jejich vzájemné poloze a funkci.

U složitých strojů nebo zařízení se kreslí výkres sestavy, výkresy podskupin (výrobní celky) a výkresy součástí.

Výkres sestavení obsahuje tyto údaje:

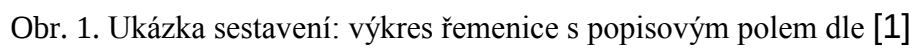
- zobrazení a rozměry montážní jednotky
- kótování hlavních a připojovacích rozměrů
- spoje, prováděné při montáži
- pozice všech součástí montážní jednotky
- další údaje (zjednodušené zobrazování opakujících se součástí, zobrazení nerozebíratelných částí jako celek)

1.1 Popisové pole

Každý technický výkres musí mít **popisové pole** (dle ČSN ISO 7200), umístěné v pravém dolním rohu výkresu.

Popisové pole obsahuje dle Kletečky a Fořta /1/:

- a) identifikační část
  - číslo výkresu
  - název výkresu
  - název, příp. logo vlastníka výkresu
- b) další části
  - způsob promítání (např. ISO-A)
  - měřítko výkresu (např. 2:1)
  - materiál (např. 11 700)
  - polotovar normalizovaný s označením (např. PLO 30x10 Z- ČSN 42 5522.01-11375)
  - polotovar nenormalizovaný s označením (např. VÝKOVEK nebo ODLITEK)
  - hmotnost jednoho kusu
  - tolerování ISO 8015 (ANO/NE)
  - konstruoval, kontroloval, schválil, datum)
  - sestava (číslo výkresu nejbližší sestavy/podsestavy)
  - starý výkres (tj. číslo výkresu, který je nahrazen tímto výkresem)
  - kusovník (seznam položek s čísly)
  - změny na výkrese

Obr. 2. Ukázka kusovníku na výkrese sestavení řemenice dle [1]

Kusovník je seznam položek a je umístěn na výkrese sestavení (vyplňuje se zdola nahoru) nebo na samostatném listu (vyplňuje se shora dolů).

Číslo pol.	Název - označení	Výkres - norma	Množ. Jed.	Hmot. [kg]
1	SPODEK SKŘÍŇE	2.B-TEK-04.01	1	24,5
	ODLITEK	42 2420.1		
2	VÍKO SKŘÍŇE	2.B-TEK-04.02	1	21,2
	ODLITEK	42 2420.1		
3	OZUBENÉ KOLO	2.B-TEK-04.03	1	1,74
	VÝKOVEK	12 020.9		
4	HŘÍDEL	2.B-TEK-04.04	1	1,57
	Ø34-220 ČSN 42 5510.11	11 500.0		
5	VÍKO	2.B-TEK-04.05	1	0,42
	Ø110-20 ČSN 42 5510.10	11 343.0		
6	KROUŽEK	2.B-TEK-04.06	2	0,05
	TRØ51x7-15 ČSN 42 5715.01	11 343.0		
7	NAPÍNÁK	2.B-TEK-04.07	2	0,04
	ŠROUB M16x60 ČSN 02 1143.52	11 343.0		
8				
9	ŠROUB M6x28	ČSN 02 1101.10	4	0,01
10	ŠESTIHRANNÁ MATICE ISO 4032-M10-05		4	0,01
11	PODLOŽKA 6	ČSN 02 1702.12	4	0,01
12	PERO 10e7x8x40	ČSN 02 2562	1	0,02
13	LOŽISKO 6006	ČSN 02 4630	2	0,12
14	GP 30-52-7	ČSN 02 9401.0	1	0,02
15	OLEJ PP7	ČSN 65 6641	3	2,7
			l	

VYPRACOVAN: SOBOTKA		INDEX	ZMĚNA	DATUM	POPS
SEZNÁMIL: PIVNICKÁ	DATUM: 4.1.2005				
SESTAVA: 2.B-TEK-04.00					
HMOTNOST: 53,5 kg					
firemní logo		NÁZEV: PŘEVODOVKA			
		ČÍSLO KUSOVNÍKU: 2.B-TEK-04.00			
		LISTO LIST			

Obr. 3. Ukázka kusovníku na samostatném listu pro sestavení převodovky dle [1]

Obsah kusovníku:

Seznam položek se vpisuje do sloupců a řádků v pořadí podle pozic na výkresu (vyplňuje se technickým písmem velkou abecedou).

Obsahuje:

- číslo položky a název označení položky
- číslo výkresu
- polotovar a materiál (u součástí vyráběných)
- počet kusů pro 1 výrobek
- hmotnost 1 kusu

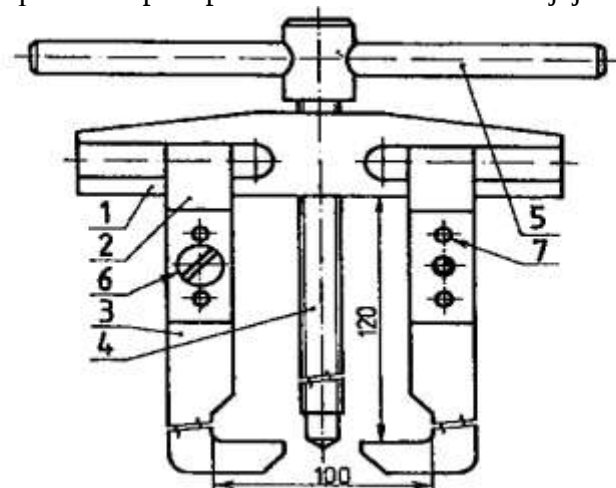
Odkazy na položky (pozice):

Na výkresu sestavení je každá součást označena číselnou značkou – odkazem.

Odkazy se označují číslem a zapisují se různými způsoby k zobrazené součásti vodorovně nebo svisle, vždy jen jednou. Odkazové čáry se vedou šikmo, nemají se křížit ani protínat s ostatními čarami, kreslí se tenkou souvislou čarou. Odkazová čára bývá ukončena v ploše kroužkem nebo krátkou tlustou čárkou, na obrysové čáře šipkou.

Procvičující otázky:

1. V přiložené sestavě závěsného prostředku vyhledej jednotlivé součásti jako položky kusovníku.
2. Z výkresu sestavy obr. 4 [2] urči celkové rozměry tohoto funkčního celku.
3. Navrhni řešení popisového pole pro tuto sestavu a dokresli jej.

7	KOLÍK 5 x 15	ČSN 02 2150		4
		11 800		
6	ŠROUB M 5 x 15	ČSN 02 1151.25		2
		11 500		
5	RUKOJEŤ Ø 10 - 180	VS - 501 - 6		1
		12 010.1		
4	ŠROUB Ø 20 - 140	VS - 501 - 5		1
		11 500		
3	ČELIST ØBD 25 x 12 - 135	VS - 501 - 4		2
		12 040.4		
2	ZÁVĚS ØBD 20 x 12 - 60	VS - 501 - 2		4
		11 500		
1	RAMENO ØBD 25 x 12 - 130	VS - 501 - 1		1
		11 500		

ODKAZ	OZNAČENÍ	POLOTOVAR	ČÍSLO ZÁSOBNÍKU	MNOŽ.
	VÝKRES	MATERIÁL	POZNÁMKA	JEON.

Obr. 4. Výkres montážní jednotky [2]

SHRNUTÍ:

Výkres sestavení – zobrazuje montážní jednotku nebo její část, rozlišuje jednotlivé části mechanismu, obsahuje kóty, odkazy na umístění strojních součástí.

Popisové pole - informuje o názvu součásti, majiteli a autorovi výkresu, o vlastnostech funkčního celku (způsob promítání, měřítko, materiál, ...)

Kusovník – seznam položek, umístěn nad popisovým polem, obsahuje informace o jednotlivých součástech funkčního celku (číslo výkresu, počet kusů, číslo pozice, materiál,...)

2. Výkresy polotovaru

Cíl: 1. Žák rozlišuje na výkrese zobrazení odlitku, výkovku, svarku.

2. Ukáže na výkrese dělicí rovinu polotovaru a přídavky.

3. Určí obrysy obrobené součásti.

Polotovary rozlišujeme:

- a) Normalizované (plechy, pásy, tyče, trubky, dráty, profily) a kreslí se obvyklým způsobem jako strojní součásti.
- b) nenormalizované (výkovky, odlitky, svarky, ...) vyžadují výkresovou dokumentaci, která obsahuje technologické údaje, potřebné pro jejich výrobu.

2. 1. Výkresy odlitků

Odlitek je polotovar, který vznikne tak, že roztavený kov se vlije do dutiny pískové nebo kovové formy.

Výkresová dokumentace pro výrobu odlitku obsahuje:

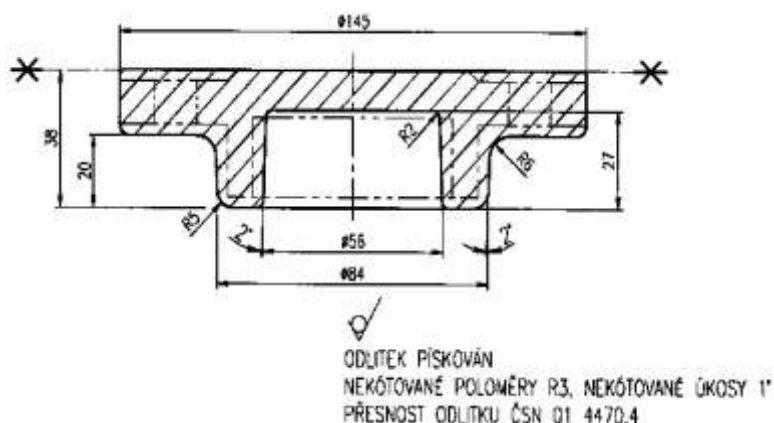
- výkres součásti
- výkres odlitku
- slévárenský postup a výkres modelového zařízení

Jako podklad pro zhotovení výkresu odlitku slouží výkres součásti. Výkres odlitku poskytuje navíc tyto informace:

- přídavky na obrábění, technologické přídavky
- poloha a tvar dělicí roviny odlitku
- úkosy a zaoblení hran
- jiné technologické údaje

Obrys součásti se ve výkresu odlitku znázorňuje čerchovanou čarou.

Ukázka zobrazení odlitku dle Kletečka, Fořt [1]:

Obr. 5. Výkres odlitku [1]

2. 2. Výkresy výkovků

Výkovek je polotovar, který vznikne kováním – tj. tvářením za tepla, při němž se částice materiálu přemísťují ve směru působení kovacího nástroje.

Výkresová dokumentace výkovku obsahuje:

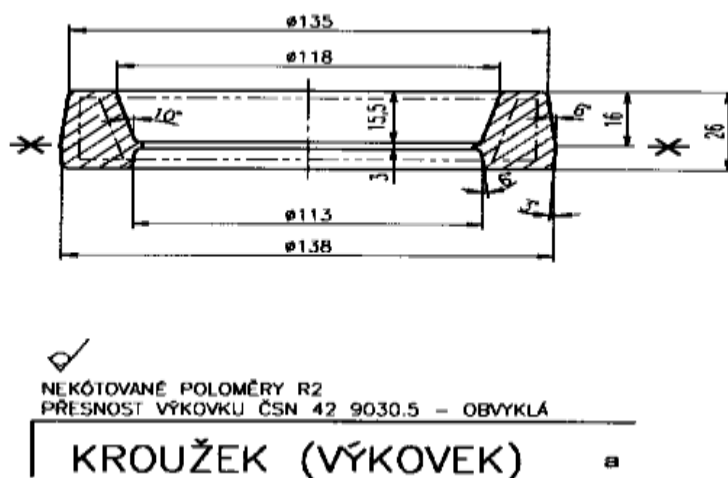
- výkres součásti
- výkres výkovku
- výkres zápustky

Jako podklad pro zhotovení výkresu výkovku slouží výkres součásti. Výkres výkovku poskytuje navíc tyto informace:

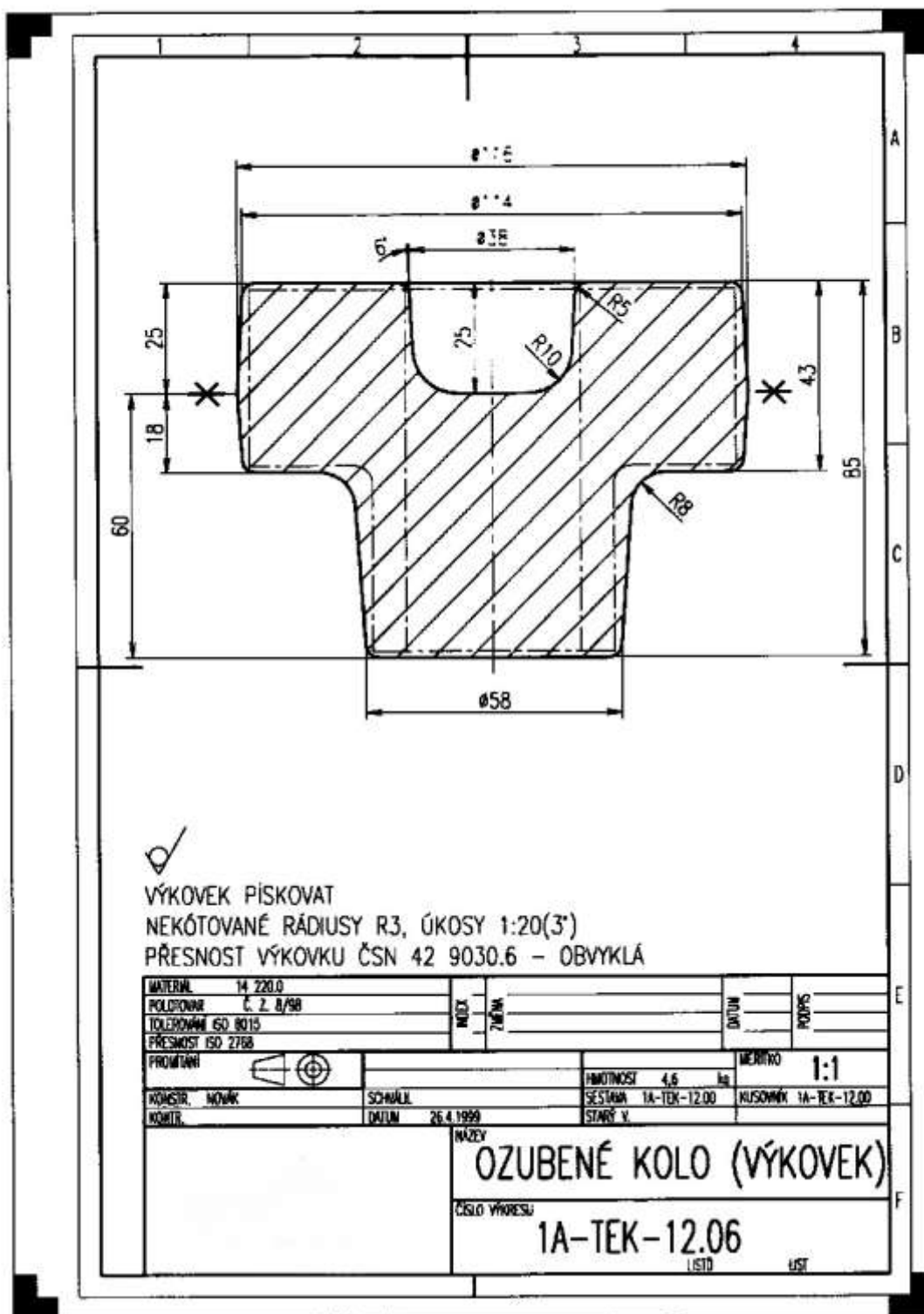
- přídatky na obrábění, technologické přídatky
- poloha a tvar dělicí roviny výkovku
- úkosy a zaoblení hran
- jiné technologické údaje

Obrys součásti se ve výkresu výkovku znázorňuje čerchovanou čarou.

Ukázka zobrazení výkovku dle Kletečky, Fořta [1]:

Obr. 6. Zobrazení výkovku [1]

Obr. 7. Příklad výkresu výkovku [1]

Procvičující otázky:

1. Ve výkresu výkovku ozubeného kola vyhledej obrys součásti.
2. Urči polohu dělicí roviny.
3. Vyhledej úkosy a zaoblení výkovku.

2.3. Výkresy svarků

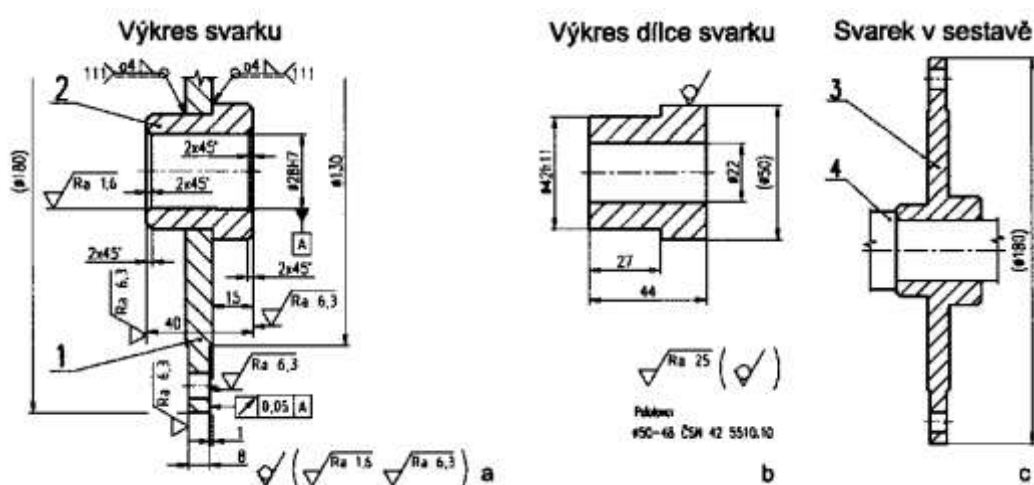
Svarek je technologický celek, který vznikne nerozebíratelným spojením – svařením vhodně připravených dílů.

V sériové výrobě se kreslí výkres svarku pro svařování a výkres svarku pro obrábění.

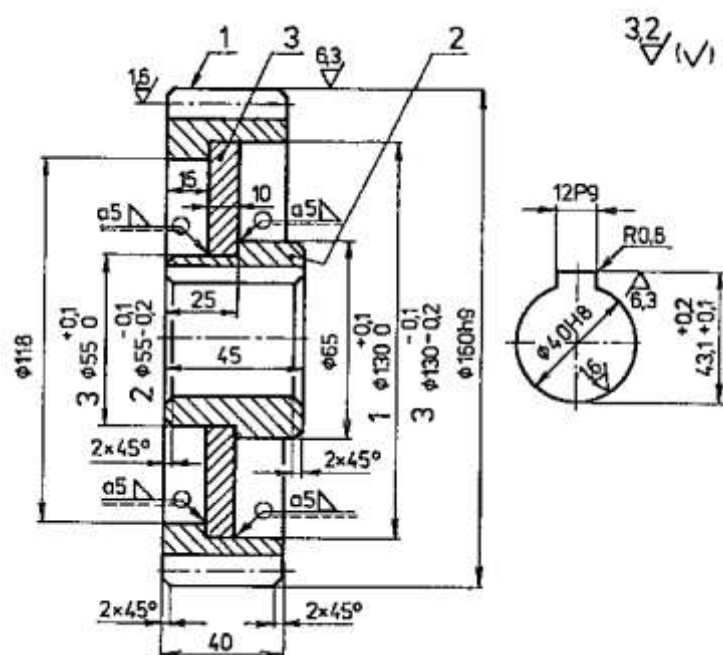
V kusové výrobě se kreslí svařovací sestavení, které obsahuje údaje pro výrobu dílů, jejich svaření a obrobení.

Výkresy svarků obsahují tyto informace:

- zobrazení a kótování obrobeného svarku
- stav povrchu
- čísla jednotlivých dílů
- popisové pole a kusovník
- údaje pro svařování, příp. tepelné zpracování

Obr. 8. Kreslení svarku [1]

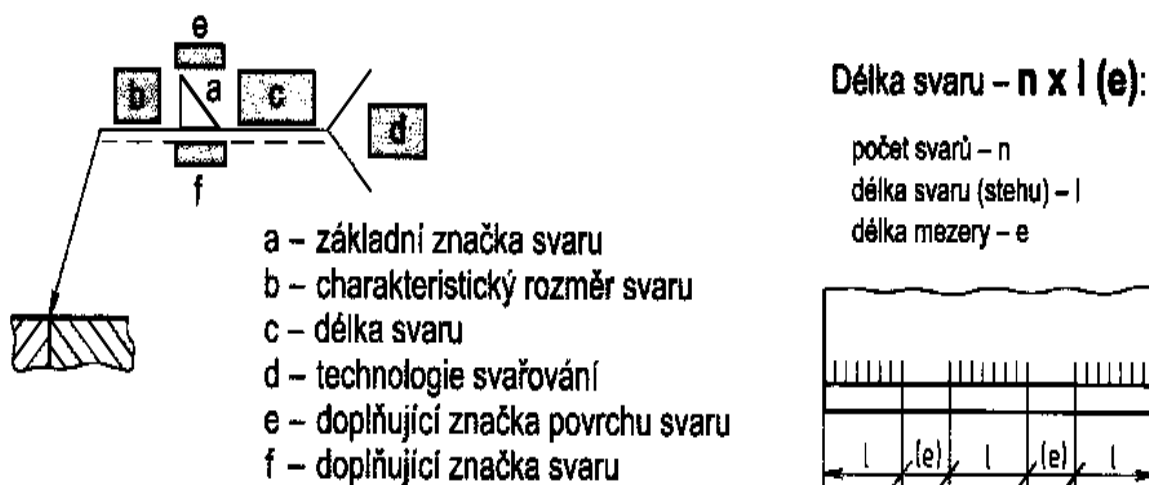
Obr. 9. Svařovací sestavení ozubeného kola [2]

Značení svarů na výkresech

Svary na výkresech se označují dle ČSN EN 22553. Značka svaru je umístěna na praporku odkazové čáry a obsahuje tyto informace:

- základní značka svaru
- charakteristický rozměr svaru
- délka svaru
- technologie svařování
- doplňující značka povrchu svaru
- doplňující značka svaru

Označení svarů dle Kletečky a Fořta [1]:

Obr. 10. Označení svarů [1]

Svar	Zobrazení	Značka	Svar	Zobrazení	Značka	Svar	Zobrazení	Značka
I			W		W	švový		
V		V	U		Y	bodový		
1/2 V		1/2 V	1/2 U		1/2 U	děrový		
Y		Y	lemový		Y	oblý V		
1/2 Y		1/2 Y	koutový		1/2 Y	oblý 1/2 V		

Obr. 11. Základní značky svarů [1]

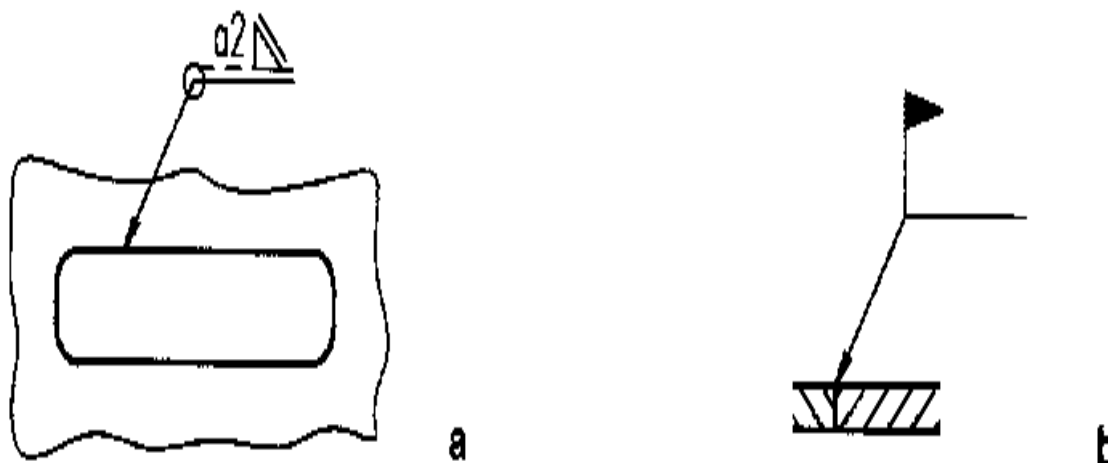
Název	Značka	Název	Značka
Plochý svar	—	Obrobené přechody svaru	└┘
Převýšený svar	⌒	Přivařená podložka	┌M┐
Vydutý svar	⌒	Odnímatelná podložka	┌MR┐

Obr. 12. doplňující značky svarů [1]

Zásady značení svarů

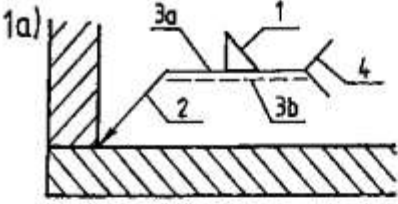
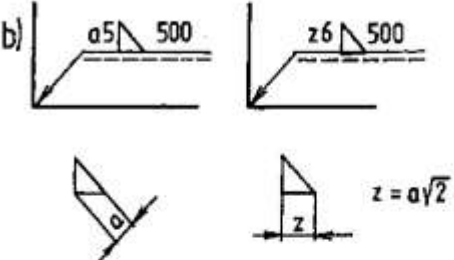
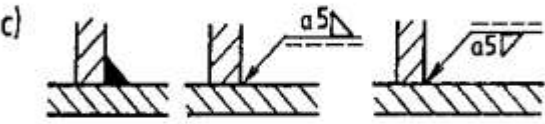
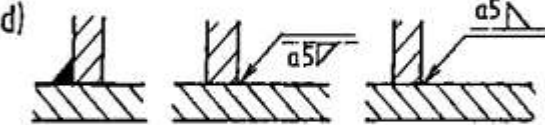
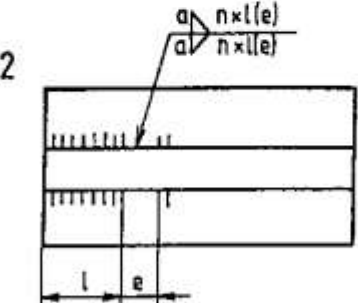
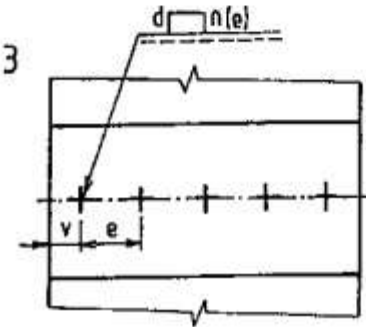
Základní značky a doplňující značky lze kombinovat. Svar se na výkrese svarku označuje pouze jednou. Značky svarů se umísťují v závislosti na poloze svaru na svařované součásti. Označení svaru se píše na praporek odkazové čáry. Praporek je vodorovná souvislá čára, s ní rovnoběžná čárkovaná čára určuje umístění svaru. Základní značka svaru svým tvarem charakterizuje druh svaru. Obvodový svar se označuje malou kružnicí na zlomu odkazové čáry a praporku. Montážní svar má vlaječku v místě zlomu odkazové čáry.

Ukázky značení svarů dle [1]:

Obr. 13. Značení obvodového a montážního svaru [1]

Ukázky značení svarů dle [2]

Vyobrazení	Poznámka
1a) b) c) d) 2 3	1a) Úplné označení svaru zahrnuje: značku svaru (1); odkazovou čáru se šipkou (2); praporek odkazové čáry, tvořený dvěma rovnoběžnými čarami, jedné souvislé tenké (3a) a jedné čárkované identifikační (3b). Čárkovaná čára může být umístěna nad nebo pod souvislou čarou a u symetricky umístěných svarů může být vynechána; pokud jsou uváděny údaje např. o metodě svařování, stupni jakosti, poloze svařování, přídavném materiálu, doplňuje se praporek odkazové čáry na svém konci vidlicí (4). Základní značka může být doplněna: doplňkovou značkou charakterizující tvar povrchu spoje. Není-li uvedena doplňková značka znamená to, že se tvar povrchu nepředepisuje; údajem o rozměru spoje. Velikost koutových svarů je možné předepsat dvěma způsoby (1b), a to jmenovitou výškou z svaru nebo jmenovitou tloušťkou a svaru. Proto se před údajem velikosti svaru uvádí písmeno a nebo z. Není-li u tupého svaru uvedena velikost, je svar proveden v celé tloušťce dílů. Délka svaru se udává za značkou svaru, není-li rozměr za značkou svaru uveden, je svar proveden po celé délce svařovaných dílů; dalšími doplňujícími údaji. Značka svaru se umísťuje nad nebo pod praporek odkazové čáry podle těchto pravidel: je-li povrch svaru na straně odkazové čáry (1c), umísťuje se značka svaru na stranu souvislé tenké čáry praporku; je-li povrch svaru na protilehlé straně k odkazové čáře, umísťuje se značka na stranu čárkované identifikační čáry (1d). 2. Dvostranné svary se označují jako dva svary jednostranné. U přerušovaných svarů se uvádí za charakteristickým rozměrem a značkou svaru počet svarů, n a znaménkem krát ($\times$) se oddělí délka délka jednotlivých svarů s uvedením délky mezer mezi svary (e). 3. U děrových svarů, je součástí označení průměr díry d nebo šířka žlábků c, značka svaru $\sqcap$, počet svarů n a za znaménkem krát ($\times$) délka žlábků l s uvedením délky mezery e mezi žlábků nebo u kruhového otvoru rozteče e, např. $c \sqcap n \times l(e)$ nebo $d \sqcap n(e)$. U bodového svaru se uvádí průměr d, značka svaru $\bigcirc$, počet svarů n a v v závorce rozteč e bodů.

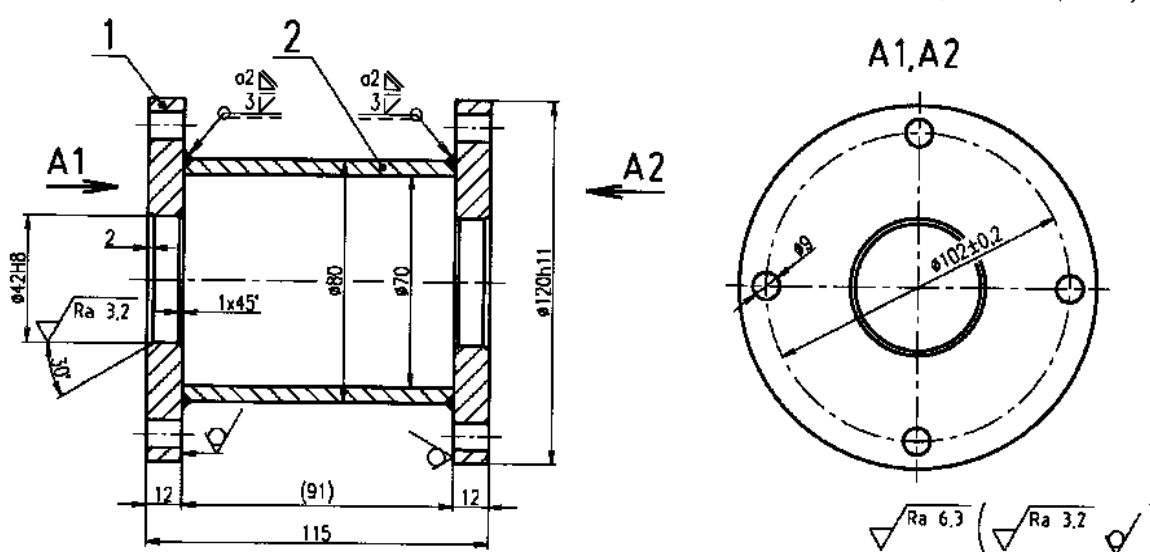
Obr. 14. Označování a kótování svarových spojů [2]

Pro svařování se používá mnoho **svařovacích metod**. Jejich číselné označení se vписuje za vidlici odkazové čáry pro jednotlivé svary. Pokud se pro všechny svary na výkrese použije jedna metoda, uvádí se v popisovém poli.

Svařovací metody dle [1]:

Číslo	Svařovací metoda
111	Ruční obloukové svařování obalenou elektrodou
131	Obloukové svařování tavící se elektrodou v inertním ochranném plynu MIG
135	Obloukové svařování tavící se elektrodou v aktivním ochranném plynu MAG
141	Obloukové svařování netavící se elektrodou v inertním ochranném plynu WIG
21	Odporové svařování bodové
23	Odporové svařování švové
311	Svařování kyslíko-acetylenovým plamenem
42	Tlakové svařování třením
751	Svařování laserem

Obr. 15. Vybrané svařovací metody [1]

Obr. 16. Svařovací sestavení [1]

SHRNUTÍ

Výkresy polotovarů jsou výkresy odlitků, výkovků, svarků.

Obsahují technologické informace (přídavky, úkosy, dělicí roviny, zaoblení, u svarků druh a označení svarů.

Základní značka svaru obsahuje informace o druhu svaru, jeho charakteristickém rozměru, umístění, délce, počtu svarů, jiných technologických údajích.

Procvičující otázky:

1. Vyjmenuj údaje v označení svaru.
2. Ve svařovacím sestavení vyhledej svary a urči jejich druh.
3. Vysvětli údaje na odkazových čarách těchto svarů.

3 Speciální výkresy – schémata

Cíl: 1. Žák odlišuje schéma kinematické, hydraulické a pneumatické, elektrotechnické.

2. Ukáže směr proudění pracovní látky.
3. Vyhledá základní funkční kinematické prvky.
4. Pomocí literatury pojmenuje značky prvků ve schématu.

Schémat všech druhů a typů jsou důležitou součástí technické dokumentace, neboť stroje a zařízení jsou vybavena mnoha poháněcími a ovládacími mechanismy. Druh schémat je dán druhem jejich prvků a jejich spojením. Prvek schématu je část mechanismu se samostatným funkčním účelem (např. čerpadlo, spojka, atd.).

Druhy schémat:

- kinematická
- hydraulická
- pneumatická
- elektrotechnická
- kombinovaná

Nejčastěji se používají **schémata přehledová**, která znázorňují hlavní části funkčního celku a jejich propojení. Používají jednoduché značky prvků a spojují je jednoduchými čarami.

Funkční schémata informují o procesech, které probíhají v jednotlivých částech zařízení.

Montážní schémata poskytují přehled o zapojení sestavovaných prvků a informace o spojích a pracovní látce.

Požadavky na schémata:

- všechny potřebné údaje pro projekt, výrobu, provoz a opravy
- počet druhů schémat na výkrese má být co nejmenší (např. hydraulická, pneumatická, atd.) a lze je kombinovat (např. hydraulicko – pneumatická)
- návaznost schémat pro zabezpečení funkčnosti zařízení

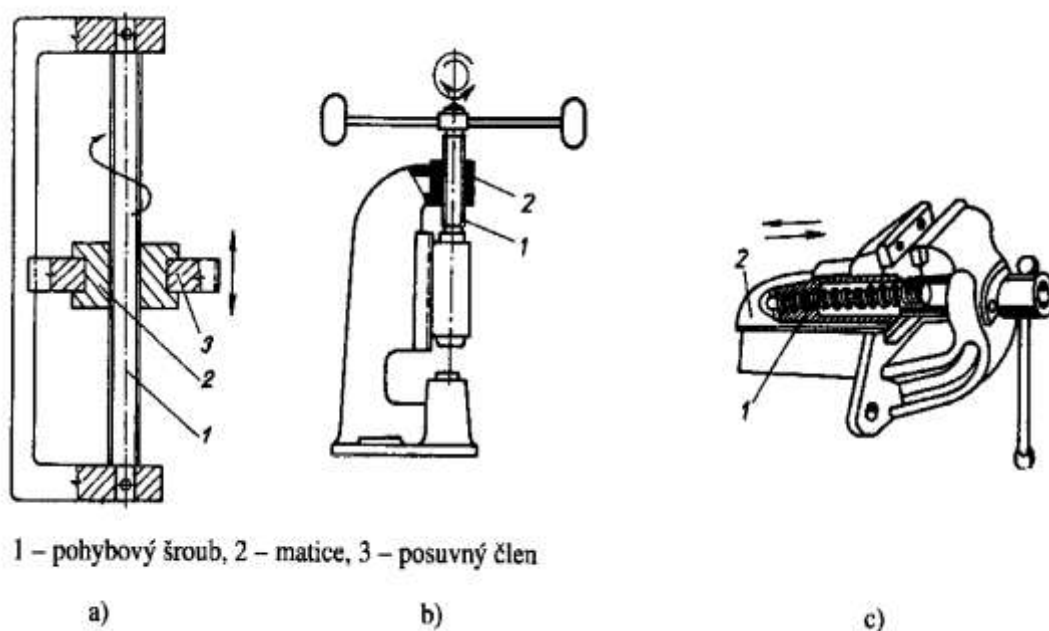
Zásady zobrazování pomocí schémat:

1. Schémata se nezobrazují v měřítku.
2. Přehlednost, umístění prvků nemusí odpovídat skutečnému rozmístění prvků v mechanismu.
3. Používají se grafické značky a druhy čar, dané příslušnou normou (ČSN ISO IEC 81714-1).

3.1. Kinematická schémata

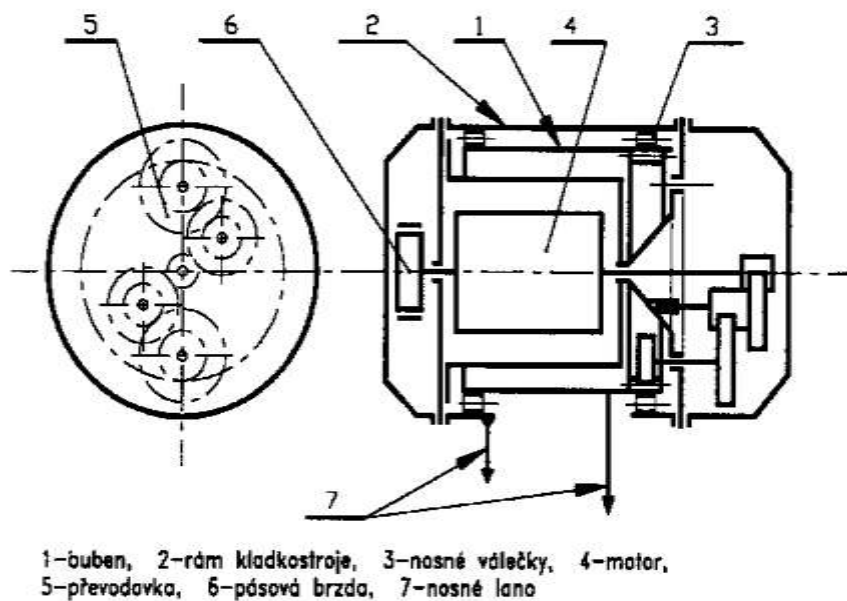
Jednoduše a přehledně zobrazují funkční části strojů a zařízení. Neinformují o detailech uspořádání, vyplývá z nich podstata a hlavní funkce stroje nebo zařízení. Užívají se nejčastěji v učebnicích a uživatelských příručkách pro snadné pochopení složitých zařízení. Nekreslí se v měřítku, jsou doprovázeny popisem a používá se normalizovaných značek (ČSN EN ISO 3952-1-2-3-4).

Ukázka kinematického schéma pohybového šroubu:

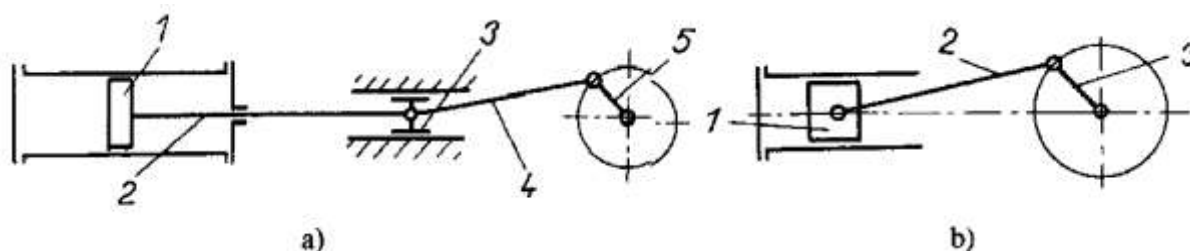
Obr. 17. Šroubové mechanismy [4]

Ukázka kinematického schéma kladkostroje:

Obr. 18. Kinematické schéma kladkostroje [3]

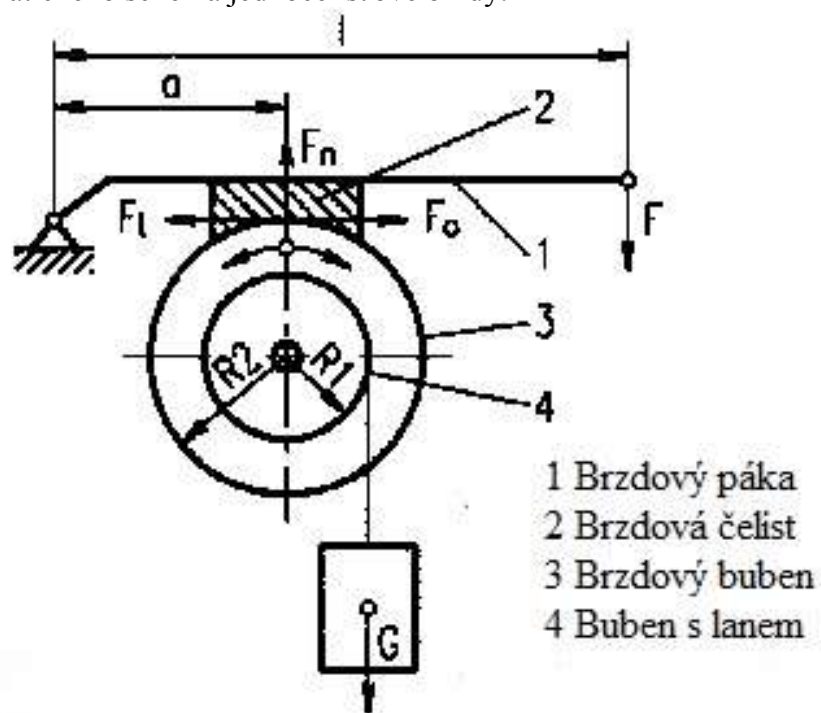
Ukázka kinematického schéma klikového mechanismu:

Obr. 19 – Klikový mechanismus: a) úplný (1 – píst, 2 – pístní tyč, 3 – křížák, 4 – ojnice, 5 – rameno kliky), b) zkrácený (1 – píst, 2 – ojnice, 3 – rameno kliky)

Obr. 19. Klikový mechanismus [4]

Ukázka kinematického schéma jednočelistové brzdy:

Obr. 20. Jednočelistová brzda [1]

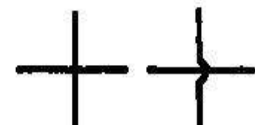
3.2. Hydraulická schémata

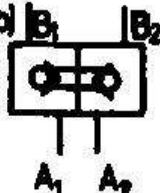
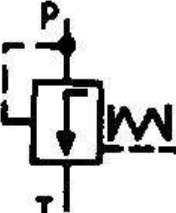
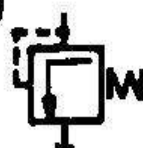
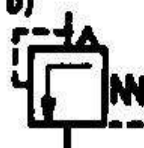
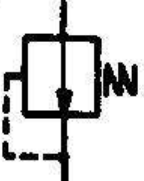
Zobrazují zjednodušeně hydraulické soustavy nebo jejich části, tj. soustavy, ve kterých je pracovní látkou kapalina. Kresba je jednoduchá a přehledná, značky prvků nejsou normalizovány, uvádíme ukázky značek potrubí, nádrží, hydromotorů, hydraulických rozvaděčů, příslušenství (armatur, filtrů, aj.).

Ukázka značek hydraulických prvků [4]:

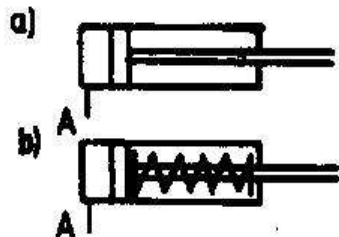
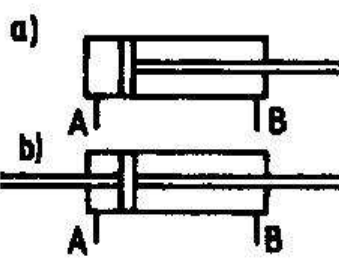
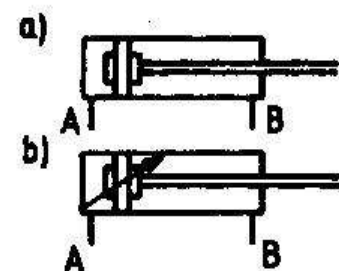
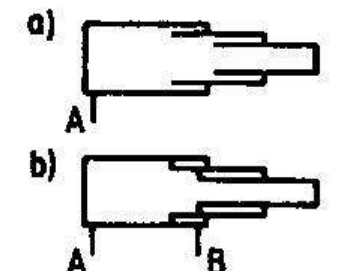
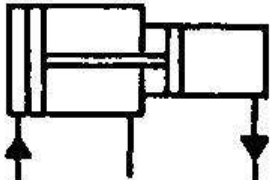
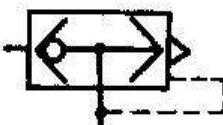
ZNAČKY PRO KRESLENÍ HYDRAULICKÝCH

Výběr z ČSN 01 3624

Název	Značka
Vedení tekutiny a) hlavní, zpětné, vstupní b) řídicí c) svodové, odvzdušňovací	a) b) c)
Spoj a) teleskopický b) kloubový jednoho vedení c) kloubový několika vedení d) hadice	a) b) c) d)
Rychlospojka a) spojená b) rozpojená	a) b)
Vedení a) křížení nespojených vedení b) spojení několika vedení	a) b)
Místo připojení a) v nezapojeném stavu (uzavřeno) b) v zapojeném stavu	a) b)

Název	Značka
Nádrž a) otevřená b) otevřená s odpadním vedením nad hladinou kapaliny c) otevřená s odpadním vedením pod hladinou kapaliny d) otevřená s vedením pro odtok kapaliny z nádrže	a) b) c) d)
Jednosměrný ventil a) s pružinou b) bez pružiny	a) b)
Logické prvky a) jednostranný zámek ovládaný hydraulicky nebo pneumaticky b) dvoustranný hydraulický zámek A – vstupní vedení, B – výstupní vedení, X – řídicí vedení	a) b)
Ventil pro rozdílení řídicího tlaku P – vstupní vedení, T – zpětné vedení	
Pojistný ventil s dálkovým ovládním a) hydraulický b) pneumatický	a) b)
Redukční ventil a) přímo řízený b) s dálkovým ovládním	a) b)

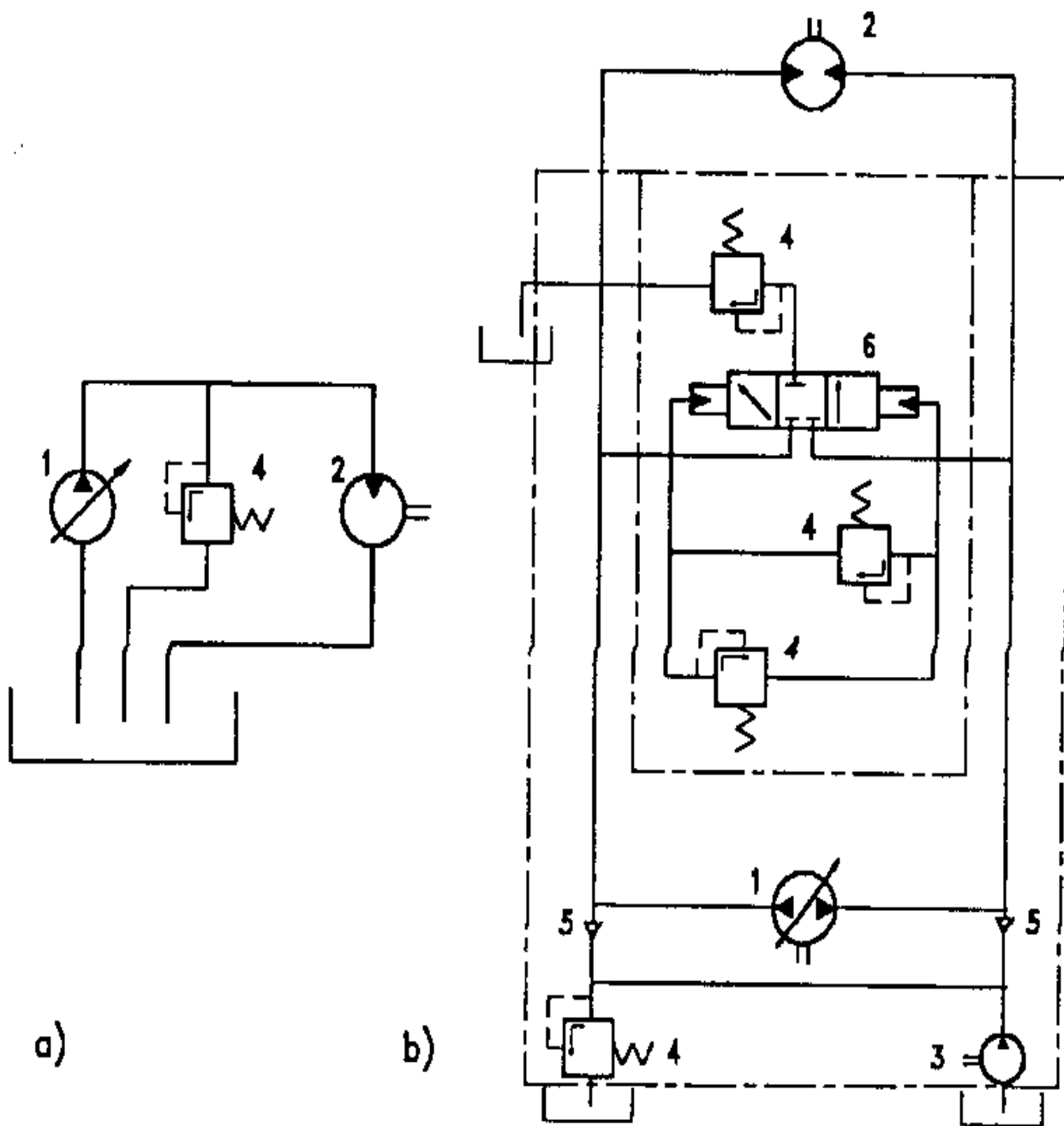
Název	Značka
Ventil pro řízení proudu s proměnným odporem a) citlivý ke změnám viskozity b) necitlivý ke změnám viskozity	
Dělič proudu	
Rozváděč a) 2/2 s ručním ovládním b) 3/2 ovládaný v obou směrech zvýšením tlaku c) 3/2 ovládaný elektromagnetem a pružinou se zakresleným přechodovým stavem d) 4/2 ovládaný pomocným rozváděčem s elektromagnetem	První číslice značí počet připojení, druhá počet stabilních stavů
Jednosměrný proporcionální ventil	
Hydrogenerátor a) jednosměrný neregulační b) obousměrný neregulační c) jednosměrný regulační	
Záporný ventil	
Motor a) jednosměrný neregulační b) obousměrný neregulační A — vstupní (výstupní) vedení, B — výstupní (vstupní) vedení	

Název	Značka
Přímočárý motor a) jednočinný b) jednočinný s pružinou k dosažení zpětného chodu A – vstupní a výstupní vedení	
Dvojčinný přímočárý motor a) s jednostrannou pístnicí b) s průběžnou pístnicí A – vstupní (výstupní) vedení, B – výstupní (vstupní) vedení	
Dvojčinný přímočárý motor a) s oboustranným konstantním brzděním v krajní poloze b) s měnitelným oboustranným brzděním v krajní poloze	
Přímočárý teleskopický motor a) jednostranný b) dvojčinný jednostranný	
Měníč tlaku (multiplikátor) s jedním druhem tekutiny	
Od vzdušňovací ventil	

Obr. 21. Hydraulická schémata [5]

Ukázka hydraulického schéma:

- a) hydrostatického převodu s otevřeným okruhem kapaliny,
- b) hydrostatický převod s uzavřeným okruhem kapaliny [3]

1 hydrogenerátor

2 hydromotor

3 čerpadlo

4 pojistný ventil

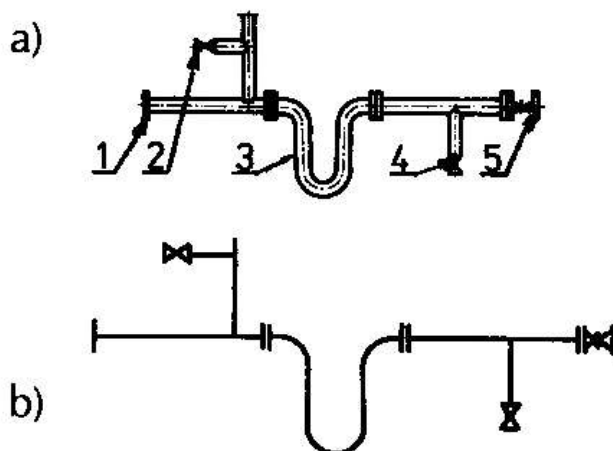
5 jednosměrný ventil

6 rozváděč

Obr. 22. Hydraulické schéma [3]

Ukázka značení potrubí s příslušenstvím [2]:

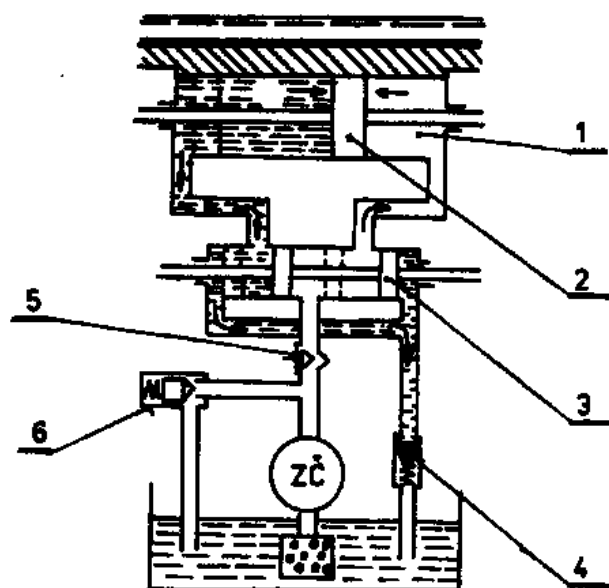
- a) Výrobní výkres
- b) Schematické zobrazení

1 – přírubový spoj, 2 – šoupátko, 3 – kompenzátor, 4 – ventil,
5 – kohout, b) schematicky

Obr. 23. Značení potrubí [2]

Ukázka hydraulického okruhu [6]:

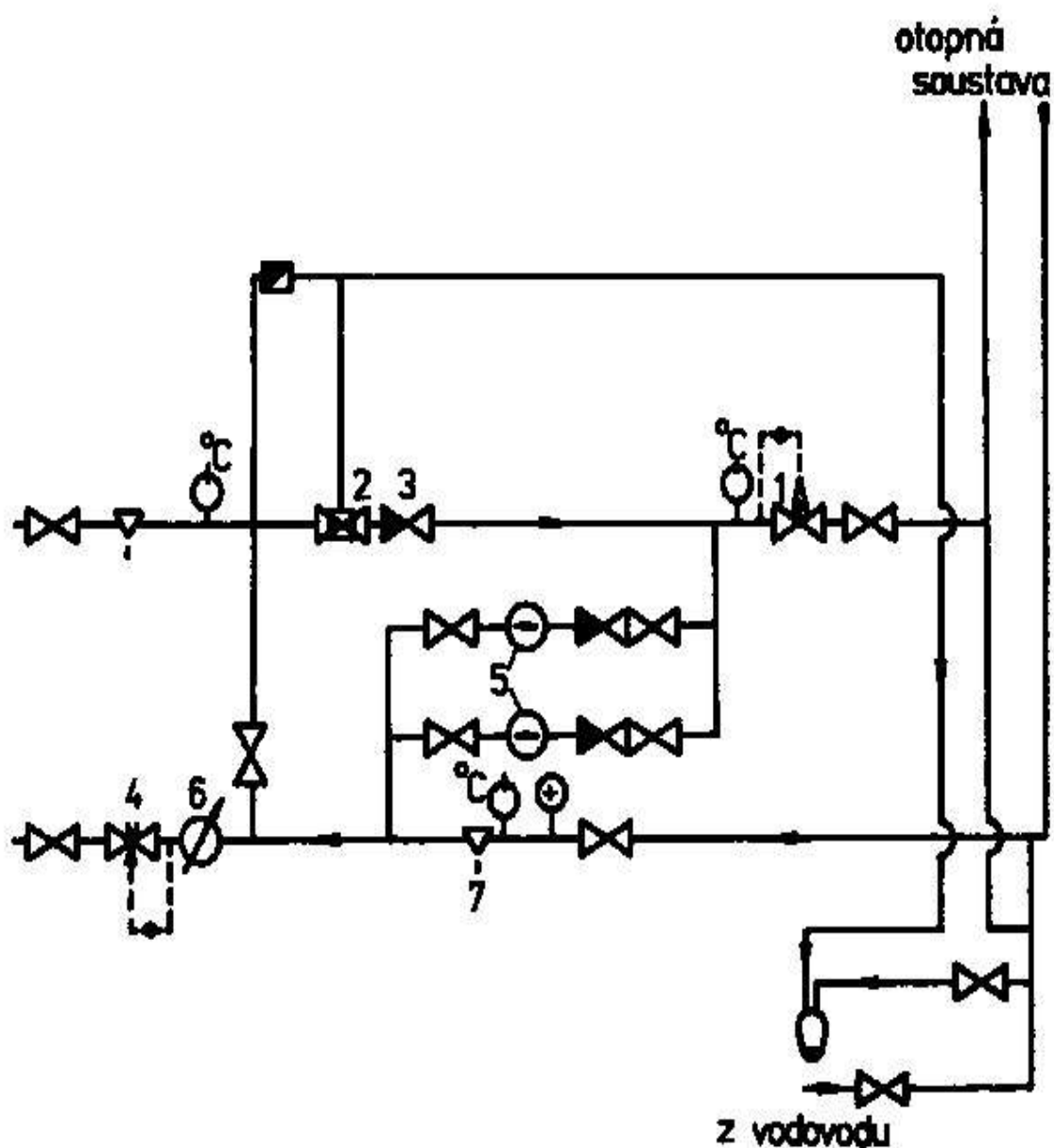

Obr. 10.9. Jednoduchý hydraulický okruh se škrcením
1 – válec; 2 – píst; 3 – rozváděč;
4 – odporový ventil; 5 – škrticí ventil;
6 – přepouštěcí ventil

Obr. 24. Jednoduchý hydraulický okruh se škrcením [6]

Schémat tepelných oběhů v tepelných elektrárnách, kotelnách, soustavách dálkového ovládání a regulace bývají doplněna značkami měřicích a regulačních přístrojů. Jde o složité celky, které vyžadují podrobnou technickou dokumentaci s montážními a připojovacími návody.

Ukázka schéma kapalinové soustavy [2]:

Shéma předávací stanice se směšovací čerpadlem ve spojení z vratného potrubí do přívodního potrubí při použití hydraulických regulátorů

1. regulátor teploty
2. regulátor průtoku
3. zpětný ventil
4. regulátor tlaku
5. směšovací čerpadlo
6. vodoměr
7. kalník

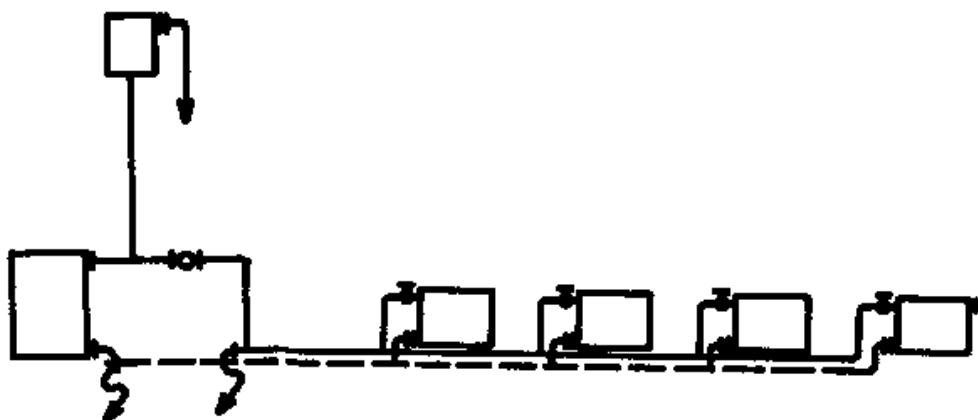
Obr. 25. Schéma kapalinové otopné soustavy [2]

Potrubí kreslíme buď v měřítku (výrobní výkres) nebo schematický (pro zhotovení rozvodu). Jednoduchá potrubí se uvádějí do seznamu položek, složitá potrubí zjednodušeně, schematicky a používají se různě tlusté čáry čárkované, čerchované, čerchované s dvěma tečkami, s vlnovkami, apod. Tekutinová schémata se kreslí tak, že teploty a tlaky klesají ve schématu od shora dolů a zleva doprava. Schémata se kreslí tak, že teploty a tlaky klesají ve schématu od shora dolů a zleva doprava. Pokud je tomu jinak, je vyznačen směr toku šipkami. Ve schématech mohou být zapsány teploty, tlaky, příp. jiné údaje.

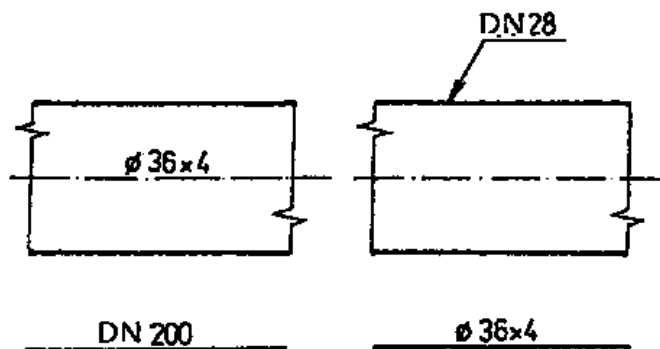
Schémata potrubí se nekreslí v měřítku, a proto se neuvádí poloha ani délka. Potrubí s kruhovým průřezem se kótuje buď jmenovitou světlostí, nebo jmenovitým průměrem a tloušťkou stěny.

Různé potrubí můžeme označit různě tlustými čarami, různými druhy čar, v některých případech i barevně.

Ukázka schéma potrubí [2]:

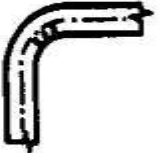
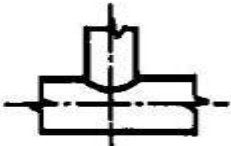
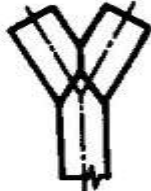
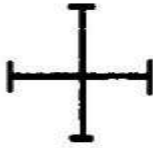
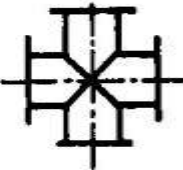
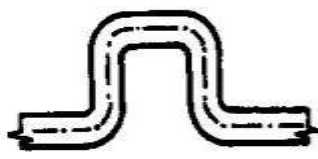
Obr. 26. Schéma potrubí, které není v měřítku [2]

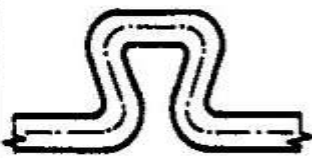
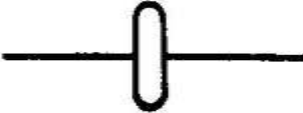
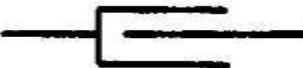
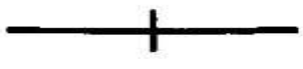
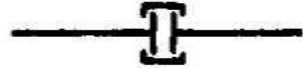
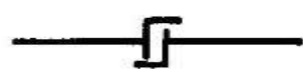
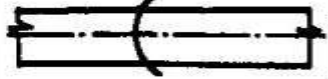

Obr. 27. Kótování potrubí [2]

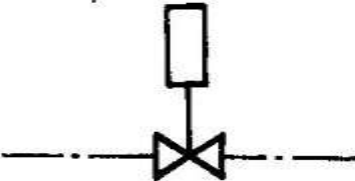
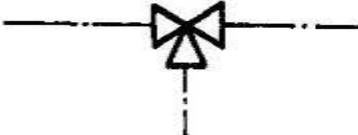
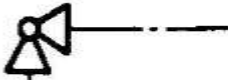
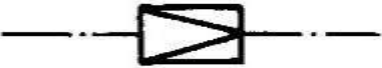
Ukázka značek potrubí [5]:

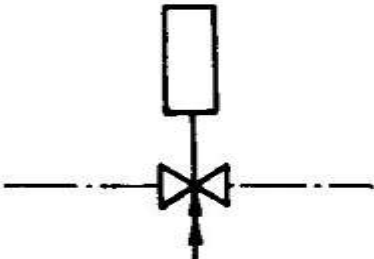
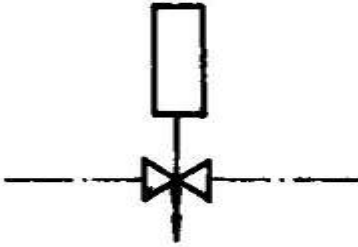
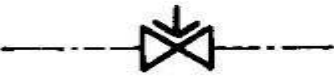
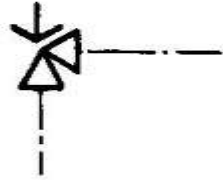
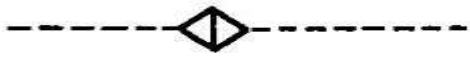
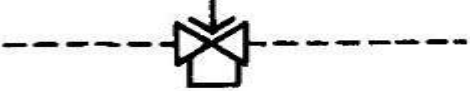
Pokračování

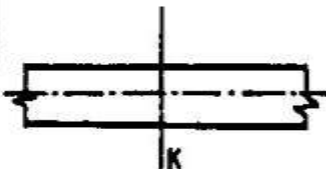
Název	Značka pro kreslení	
	jednočárové	dvoučárové
Potrubní ohyb záhybový		
Oblouk segmentový		
Tvarovka: – T		
– Y		
– křížová s přírubami		
Kompensátor: – obecná značka		
– tvaru U		

Název	Značka pro kreslení	
	jednočárové	dvoučárové
– lyrový		
– vlnový		Podle skutečného obrysu
– pryžový		
– ucpávkový		
Potrubní spoj: – svarový		
– třmenový		
– s rychlospojkou		
– závitový		
– přírubový		
– s točivou přírubou		
– hrdlový		

Název	Značka pro kreslení	
	jednočárové	dvoučárové
-- se zásepkou		
-- se clonou		
Konec potrubí: -- obecná značka		
-- přírubového		
-- závitového		
-- hrdlového		
Nálevka vypouštěcí		
Odtok z potrubí obecně		
Vzdušník (větrník)		Podle skutečnosti
Sifon		

Název	Značka pro kreslení	
	jednočárové	dvoučárové
– se servomotorem		
<i>Značky pro armaturu podle proudění:</i> – přímá		
– trojcestná		
Kohout trojcestný		
Kohout nárožní		
<i>Značky pro armaturu podle funkce:</i> Armatura čtyřcestná		
Ventil zpětný		
Ventil regulační		
Šoupě regulační		
Regulátor – Ventil redukční		

Název	Značka pro kreslení	
	jednočárové	dvoučárové
Armatura se servomotorem rychlouzavírací		
Armatura se servomotorem rychlootevírací		
<i>Pojistné armatury:</i> Pojistný ventil obecně		
Pojistný ventil rohový		
Ventil odvzdušňovací		
Ventil zavzdušňovací		
Pojistné zařízení s membránou nebo jinou pojistnou součástí		
Pojistný ventil přepouštěcí		

Název	Značka pro kreslení	
	jednočárové	dvoučárové
Značky pro uložení potrubí: – pevné obecně		
– nepevné obecně		
Podpůrná konstrukce obecně		

Písmenné označení potrubního uložení

Uložení	pevné	posuvné	závěs	speciální
Označení	P	L	Z	S

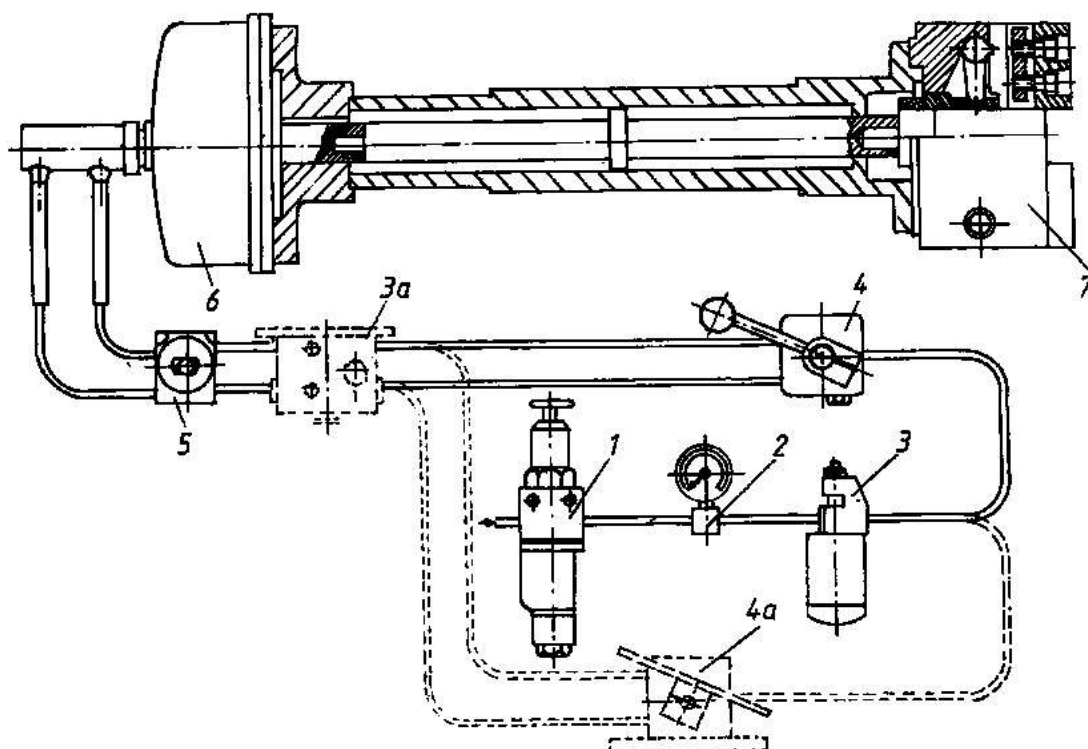
Obr. 28. Značky pro kreslení potrubí [5]

3.3. Pneumatická schémata

Zobrazují zjednodušeně pneumatické soustavy nebo jejich části, tj. soustavy, ve kterých je pracovní látkou stlačený vzduch. Kresba je jednoduchá a přehledná, značky prvků nejsou normalizovány, uvádíme ukázky značek potrubí, pneumatických rozvaděčů, pneumomotorů, příslušenství, tj. armatur, maznic, filtrů, aj.

Pneumatické soustavy jsou používány pro ovládání pomocných pohybů obráběcích strojů (např. upínání obrobků a nástrojů), pro ovládání brzd, otevírání a zavírání dveří, pracovních pohybů různých strojů a zařízení (lisy, buchary, sbíječky, aj.). Setkáme se s nimi u servisních návodů údržby těchto strojů.

Ukázka pneumatického schéma dle [6]:

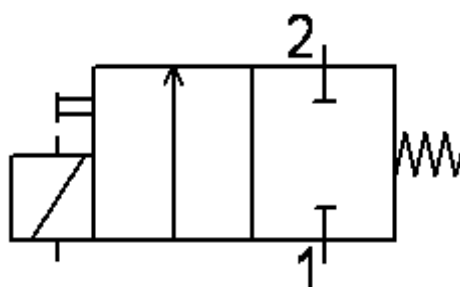

1 - ventil, 2 - tlakoměr, 3 - rozprašovač maziva, 4 a 5 - rozvaděče, 6 - upínací válec, 7 - skříňdlo

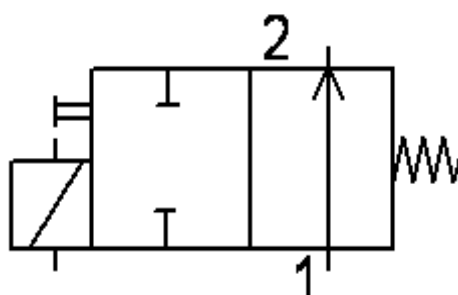
Obr. 29. Obvod pneumatického upínání obrobku na soustruhu [6]

Značky pro kreslení pneumatických schémat:

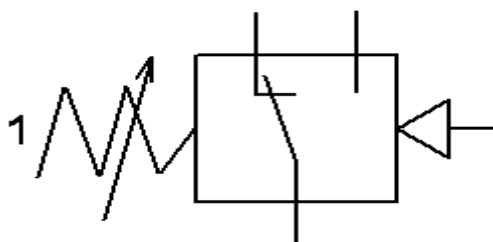
Rozvaděč otevřený

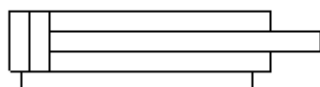
Rozvaděč uzavřený

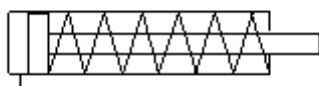
Tlakový spínač

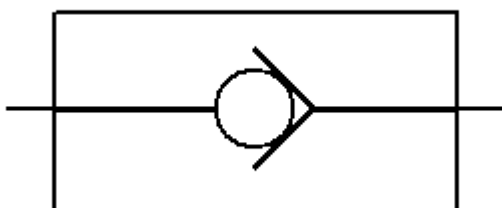
Dvojčinný pneumatický motor

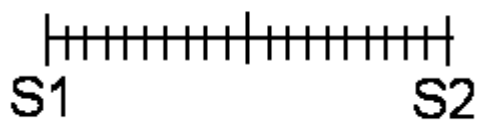
Jednočinný pneumatický motor

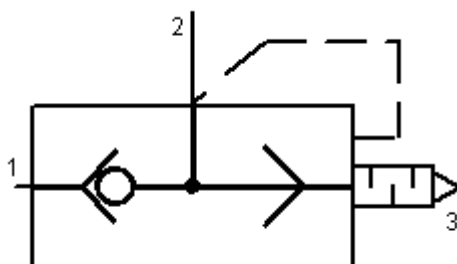
Jednosměrný zpětný ventil

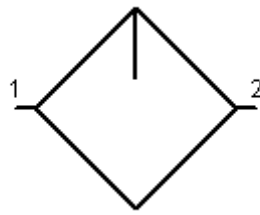
Koncové spínače pro pneumomotor

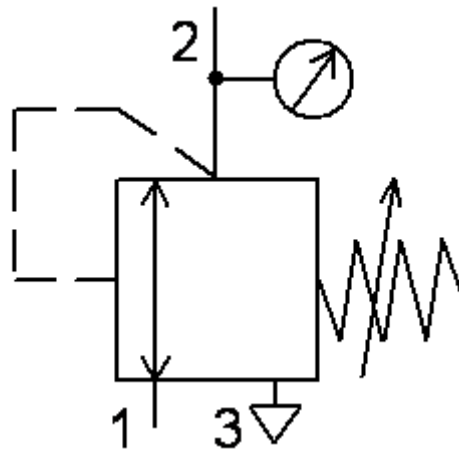
Odlehčovací ventil

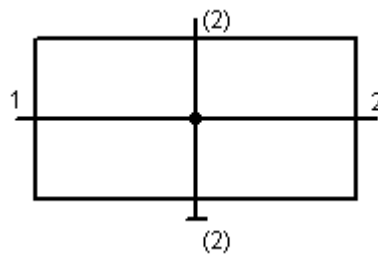
Přimazávání

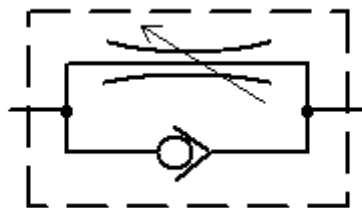
Redukční ventil

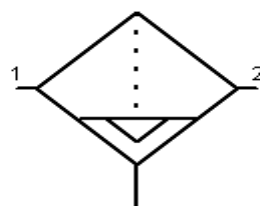
Rozbočovací blok

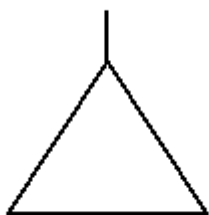
Škrticí ventil

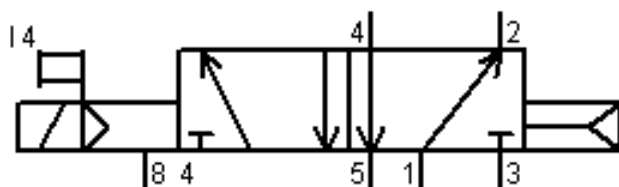
Vzduchový filtr

Zdroj vzduchu

Užití značek

Obr. 30. Značky pneumatických schémat [8]

3.4. Elektrotechnická schémata

Elektrotechnická schémata jsou důležitou součástí technické dokumentace strojů a zařízení, neboť většina mechanismů má poháněcí a ovládací soustavy elektrické. Znázorňují uspořádání elektrických obvodů a technické údaje, jmenovité hodnoty elektrických veličin, apod. Používají normalizované značky prvků obvodů a spoje mezi nimi bývají kresleny tlustými nebo tenkými, plnými nebo čárkovanými čarami dle jejich významu.

Všeobecná pravidla pro kreslení elektrotechnických schémat obsahuje norma ČSN 01 3107. Konkrétní informace podle druhu schéma lze najít v ČSN EN 61082-1 až 4 (01 3380).

Druhy elektrotechnických schémat:

- bloková
- přehledová
- obvodová
- nauková
- montážní

Zásady pro kreslení elektrotechnických schémat:

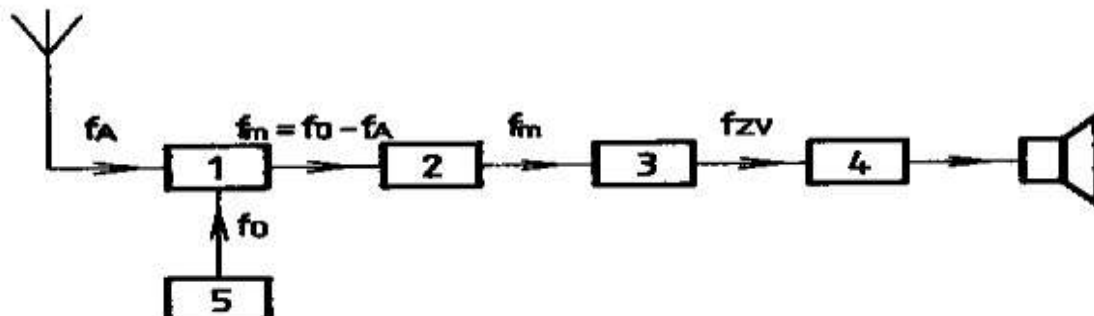
Velikost formátu volíme podle složitosti schématu, aby byla zajištěna jeho dobrá čitelnost a přehlednost. Uspořádání dokumentu může být:

1. Funkční – značky prvků jsou na výkrese rozmístěny podle jejich funkce
2. Topografické – značky prvků jsou na výkrese rozmístěny podle jejich skutečného umístění

Spojovací čáry se kreslí vodorovně a svisle s co nejmenším počtem překřížení a zlomů, šikmé čáry pouze pro zlepšení přehlednosti. Tloušťka čar se volí podle důležitosti jednotlivých spojů ve schématu. Vodivé spojení se naznačí tečkou ve spoji. Skupiny prvků, které tvoří funkční nebo konstrukční celek lze ohraničit čerchovanou čarou (čtverec, obdélník).

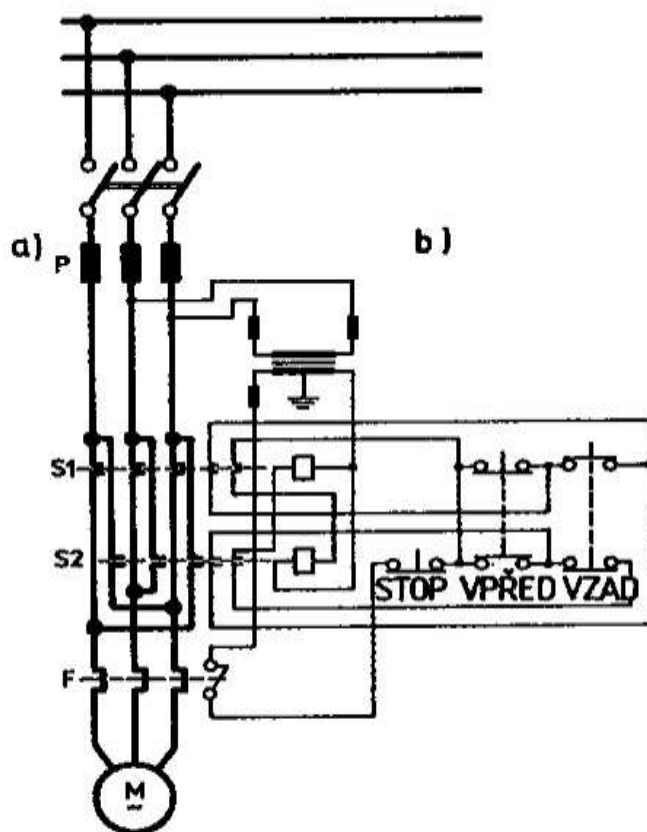
Značky se ve schématu kreslí ve stejné velikosti. Jejich základní orientace je pro tok signálu zleva doprava. Značky lze za určitých podmínek i pootočit, avšak nesmí se změnit jejich význam.

Ukázka blokového schéma dle [2]:

Obr. 31. Blokové schéma jednoduchého radiopřijímače [2]

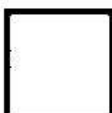
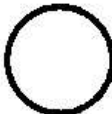
Ukázka obvodového schéma dle [2]:

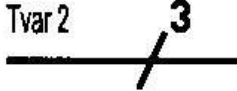
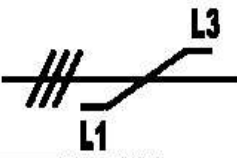
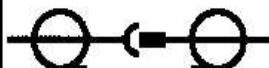
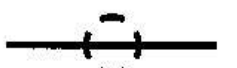
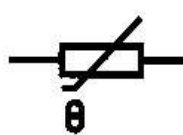
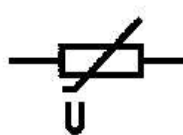
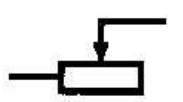
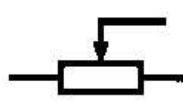
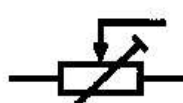
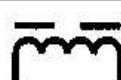
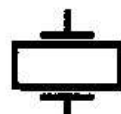
a) hlavní síťový obvod je nakreslen trojpolově tlustými čarami
b) pomocný obvod na malé napětí je nakreslen smyčkovým schématem tenkými čarami

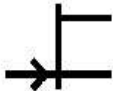
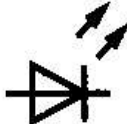
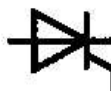
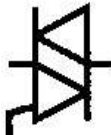
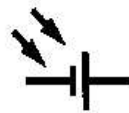
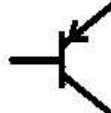
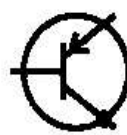
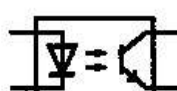
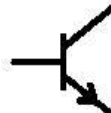
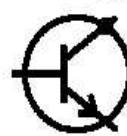
Obr. 32. Obvodové schéma reverzace indukčního trojfázového motoru [2]

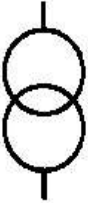
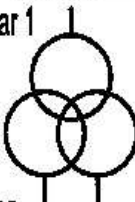
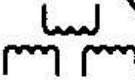
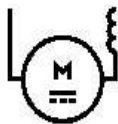
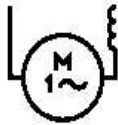
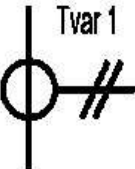
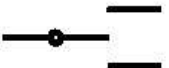
Vybrané značky pro elektrotechnická schémata dle [3]:

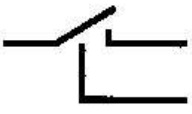
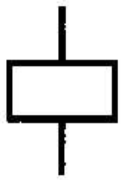
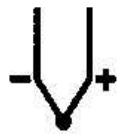
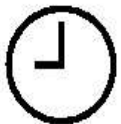
PRVKY ZNAČEK, DOPLŇKOVÉ ZNAČKY A OSTATNÍ ZNAČKY PRO VŠEOBECNÉ POUŽITÍ			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Předmět, např.: - zařízení - přístroj, ústrojí - funkční jednotka - komponent - funkce		Předběžné nastavení (nástrojem)	
		Činnost po krocích	
		Jednosměrná síla Přímočarý pohyb	
		Obousměrná síla Obousměrný pohyb	
		Rotace jednosměrná	
Čára k ohraničení předmětů sdružených fyzicky, mechanicky nebo funkčně		Aretace	
Stínítko, stínění		Šíření jednosměrné, tok signálu jednosměrný	
Stejnoseměrný proud		Současné šíření oběma směry	
Střídavý proud		Nesoučasné šíření oběma směry	
Kladná polarita		Vysílání a příjem	
Záporná polarita		Tok energie od přípojnice	
Nastavitelnost, obecná značka		Tok energie k přípojnici	
Nastavitelnost nelineární		Tepelný účinek	
Proměnnost vázaná, obecná značka		Elektromagnetický účinek	
Proměnnost vázaná, nelineární		Účinek magnetického pole nebo závislost na něm	
		Zpoždění	

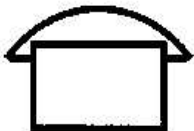
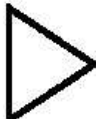
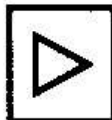
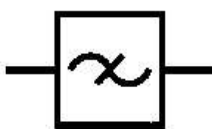
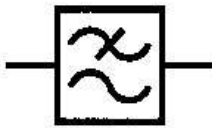
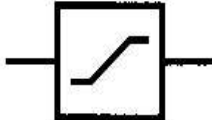
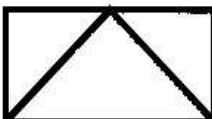
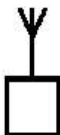
PRVKY ZNAČEK, DOPLŇKOVÉ ZNAČKY A OSTATNÍ ZNAČKY PRO VŠEOBECNÉ POUŽITÍ			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Polovodičový účinek		- obecně	
Vazební účinek s elektrickým oddělením	//	- tahem	
Elmag. neionizující záření (rádiové vlny nebo světlo)		- otáčením	
Koherentní záření (koherentní světlo)		- tlakem	
Kladný impuls		Uzemnění, obecná značka	
Záporný impuls		Společný vodič, kostra	Tvar 1 Tvar 2
Kladná stupňovitá funkce		Ideální zdroj proudu	
Záporná stupňovitá funkce		Ideální zdroj napětí	
Pilovitý impuls		Pohyblivý kontakt (např. posuvný)	
Analogový signál		Převodník (měnič), obecná značka	
Číslíkový (digitální) signál	#	Místo spojení, přípojný bod	•
Blokovací zařízení		Svorka	◦
Spojení, vazba	-----	Řadová svorkovnice (modul = 1,25 mm)	
Elektromagnetické uvádění do činnosti		T - spojení	Tvar 1 Tvar 2
Uvádění do činnosti čítačem		Dvojnásobné místo T - spojení vodičů	Tvar 1 Tvar 2
Uvádění do činnosti motorem			

VODIČE A SPOJOVACÍ SOUČÁSTI			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Skupina spojů (například 3 spoje)	Tvar 1 	Kroucené spoje	
	Tvar 2 		
Koaxiální dvojice		Změna pořadí fází	
Pohyblivé spojení		Koaxiální vidlice a zásuvka	
Stíněný vodič		Zásuvka a vidlice vícepólová (zde 6 kontaktů)	
Vidlice (vpravo) a zásuvka (vlevo)			
ZÁKLADNÍ PASIVNÍ SOUČÁSTKY			
Rezistor, obecná značka		Kondenzátor, obecná značka	
Nastavitelný rezistor		Kondenzátor polarizovaný (např. elektrolytický)	
Rezistor závislý na teplotě (termistor)		Kondenzátor nastavitelný	
Rezistor závislý na napětí (varistor)		Kondenzátor předem nastavitelný nástrojem	
Rezistor s pohyblivým kontaktem		Induktor, cívka, vinutí	
Potenciometr s pohyblivým kontaktem		Indukční cívka s magnetickým jádrem	
Potenciometr s pohyblivým kontaktem, nastavitelný nástrojem (trimr)		Indukční cívka s magnet. jádreem se vzduch. mezerou	
		Cívka s mg. jádrem a spojitě proměnnou indukčností	
		Piezoelektrický krystal se dvěma elektrodami	

POLOVODIČOVÉ SOUČÁSTKY			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Polovodičová dioda, obecná značka		Tranzistor JFET řízený polem s kanálem typu N	
Dioda luminiscenční (LED), obecná značka		Tranzistor JFET řízený polem s kanálem typu P	
Dioda s průrazovým jevem 1 směrná, Zenerova dioda		Tranzistor IGFET, 1 hradlo, obohacovací typ, kanál N, s podložkou vnitřně připojenou k emitoru	
Schottkyho dioda		Tranzistor IGFET, 1 hradlo, ochuzovací typ, kanál P, bez připojení k podložce	
Triodový zpětně závěr. tyristor N hradlo (řízení do anody)		Fotorezistor	
Triodový zpětně závěr. tyristor P hradlo (řízení do katody)		Fotodioda, fotovodivá součástka s nesymetrickou vodivostí	
Obousměrný triodový tyristor, triak		Fotoelektrický článek	
PNP tranzistor		Fototranzistor, zobrazen typ NPN	
PNP tranzistor, kolektor spojený s pouzdem		Optický vazební člen s LED diodou a fototranzistorem (modul = 1,25 mm)	
NPN tranzistor		Magnetorezistor	
NPN tranzistor, kolektor spojený s pouzdem			

VÝROBA A PŘEMĚNA ELEKTRICKÉ ENERGIE			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Motor, obecná značka (modul = 1,25 mm)		Invertor, střídač, převodník (měnič) stejnosměrného proudu na střídavý	
Synchronní motor (modul = 1,25 mm)		Jednofázový transformátor se dvěma vinutími (modul = 1,25 mm)	Tvar 1 Tvar 2
Generátor, obecná značka (modul = 1,25 mm)			
Synchronní generátor (modul = 1,25 mm)			
Krokový motor (modul = 1,25 mm)		Transformátor se třemi vinutími (modul = 1,25 mm)	Tvar 1 Tvar 2
Stejnoseměrný sériový motor (modul = 1,25 mm)			
Jednofázový sériový motor (modul = 1,25 mm)		Autotransformátor, obecná značka (modul = 1,25 mm)	Tvar 1 Tvar 2
Trojfázový motor s kotvou nakrátko (modul = 1,25 mm)			
Převodník (měnič) stejnoseměrného proudu (na jiné stejnosměrné napětí)		Transformátor proudu Pulzní transformátor	Tvar 1 Tvar 2
Usměrňovač			
SPÍNACÍ, ŘÍDICÍ A JISTICÍ ZAŘÍZENÍ			
Zapínací kontakt, spínač, obecná značka		Přepínací kontakt v klidové poloze sepnutý	
Rozepínací kontakt		Přepínací kontakt se střední klidovou polohou	

SPÍNACÍ, ŘÍDICÍ A JISTICÍ ZAŘÍZENÍ			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Dvojzapínací kontakt		Ručně ovládaný spínač, obecná značka	
Dvojvypínací kontakt		Tlačítkový ručně ovládaný spínač se samočinným návratem	
Zapínací kontakt se zpožděním při aktivaci		Pojistka, obecná značka	
Zapínací kontakt se zpožděním při deaktivaci		Ovládací ústrojí (cívka relé), obecná značka	
Pojistkový spínač			
MĚŘICÍ PŘÍSTROJE, ZDROJE SVĚTLA A SIGNALIZAČNÍ ZAŘÍZENÍ			
Voltmetr		Termočlánek se značkami polarity	
Ampérmetr		Zdroj světla, obecná značka	
Wattmetr zapisovací		Hodiny, obecná značka	
Watthodinový měřič		Akustické signalizační zařízení, zvonek	
Osciloskop		Bzučák	
		Sířena	

TELEKOMUNIKACE: SPOJOVACÍ A PERIFERNÍ ZAŘÍZENÍ			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Telefonní přístroj, obecná značka		Mikrofon, obecná značka	
Reproduktor, obecná značka		Hlava měniče, obecná značka	
Sluchátko, obecná značka		Optická snímací hlava monofonní	
		Mazací hlava	
TELEKOMUNIKACE: PŘENOS			
Anténa, obecná značka		Zesilovač, obecná značka (trojúhelník ukazuje směr přenosu)	Tvar 1 Tvar 2
Feritová anténa		Filtr, obecná značka	
Zaměřovací anténa		Dolní propust	
Dipól (anténa)		Ořezávač	
Skládaný dipól		Modulátor, demodulátor, obecná značka	
Radiostanice, obecná značka (modul = 1,25 mm)		Optické vlákno nebo kabel s optickými vlákny, obecná značka	
Generátor signálu, obecná značka			

STAVEBNÍ A TOPOGRAFICKÉ INSTALAČNÍ VÝKRESY A SCHÉMATA			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Vedení v zemi		Zásuvka (silnoprúdová) s ochranným kontaktem	
Venkovní (nadzemní) vedení na podpěrách		Zásuvka (silnoprúdová) se spínačem	
Vedení v trubce		Zásuvka pro sdělovací zařízení, obecná značka	
Střední vodič		Spínač, obecná značka	
Ochranný vodič		Spínač se světelnou signalizací	
Sloučený střední a ochranný vodič (PEN)		Jednopolový spínač s časovým omezením	
Stoupací vedení směrem vzhůru		Dvoupólový spínač	
Stoupací vedení směrem dolů		Střídavý přepínač (modul = 1,25 mm)	
Probíhající stoupací vedení		Křížový přepínač (modul = 1,25 mm)	
Koncová krabice		Tlačítko	
Rozvodná krabice		Světelný vývod	
Zásuvka (silnoprúdová), obecná značka		Svítilno, zářivka, obecná značka	
Zásuvka (silnoprúdová) trojitá	Tvar 1 Tvar 2		

BINÁRNÍ LOGICKÉ PRVKY			
Název značky	Značka	Název značky	Značka
Řídicí blok společný		Prvek OR, obecná značka	
Logická negace znázorněná na vstupu		Prvek AND, obecná značka	
Logická negace znázorněná na výstupu		Logická identity, ekvivalence	
Logická polarita znázorněná na vstupu		Prvek Exclusive - OR	
Logická polarita znázorněná na výstupu		Invertor, logická negace	
Dynamický vstup		Kodér, převodník kódu, obecná značka	
Vnitřní spojení s dynamickými vlastnostmi		Multiplexer, obecná značka	
Vstup s hysterezí, dvouprahový vstup		Demultiplexer, obecná značka	
Výstup naprázdno		Sčítací, obecná značka	
Třístavový výstup		Násobička, obecná značka	
ANALOGOVÉ PRVKY			
Analogový vstup		Vývod pro zdroj proudu, znázorněný na levé straně	
Číslicový (digitální) vstup		Vstup měřeného signálu (* se nahradí např. U, I, f, φ)	
Vývod napájecího napětí, znázorněný na levé straně		Paměťový vstup (Hold)	

Obr. 33. Vybrané značky pro elektrotechnická schémata [3]

SHRNUTÍ:

Schémata jsou speciální výkresy, zobrazující zjednodušeně ovládací a poháněcí jednotky.

Rozlišujeme schémata:

- kinematická
- hydraulická
- pneumatická

Informují hlavních prvcích, jejich umístění a funkci příslušného mechanismu.

Obsahují značky prvků, které propojuje jednoduchými čarami.

Procvičující otázky:

1. Urči druh uvedeného schématu.
2. Pojmenuj uvedené značky prvků schématu pomocí přehledu.
3. Jaké druhy elektrotechnických schémat lze najít na výkresech funkčních celků?

4 Montážní výkresy

Montážní výkresy slouží jako podklad pro montáž strojů a zařízení. Obsahují informace, potřebné pro správnou funkci strojů a o technických možnostech jejich příslušenství, připojovacích prvků, příp. základu stroje.

Zobrazují se v pohledu, bez tvarových detailů, nejčastěji jako obrys funkčního celku.

Vzhledem k tomu, že velikost strojů a zařízení je velmi rozdílná, kreslí se zpravidla v měřítku od 1:5 do 1:50.

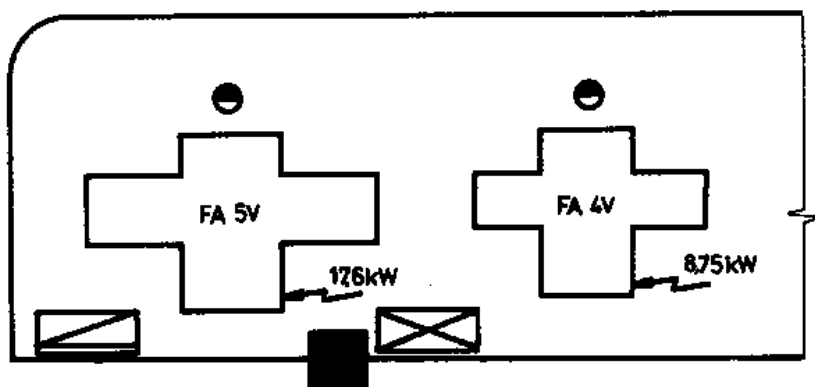
Montážní celky jsou na výkrese označeny slovně nebo pomocí odkazového čísla.

Pokud zařízení souvisí technologicky nebo konstrukčně s jinými funkčními celky, kreslí se tyto celky společně do montážních výkresů. Lze připojit i technické požadavky pro montáž a obsluhu stroje.

Montážní výkresy obsahují tyto údaje:

- zjednodušené zobrazení
- označení poloh pohyblivých částí stroje, zařízení (výsuvné, sklopné, otočné části)
- připojovací rozměry
- prostorové určení montážní jednotky v pracovní poloze s označením sousedních celků, funkčně spojených s montážní jednotkou

Ukázka montážního výkresu podle [2]:

Obr. 34. Ukázka montážního výkresu [2]

Vědomostní test

Vyberte správnou odpověď na následující otázky a správnou odpověď zakroužkujte.

1. Výkres sestavení zobrazuje:
  - a) jednu strojní součást
  - b) montážní jednotku funkčního celku
  - c) několik strojních součástí, které spolu nesouvisejí
2. Popisové pole obsahuje:
  - a) identifikační údaje dané strojní součásti
  - b) návod k montáži
  - c) technologický postup
3. Kusovník se nachází:
  - a) pod popisovým polem
  - b) nad popisovým polem
  - c) levém horním rohu výkresu
4. Technologické přídavky, dělicí rovinu, úkosy zobrazují:
  - a) výkresy součástí
  - b) výkresy sestavení
  - c) výkresy polotovarů
5. Svařovací sestavení jsou výkresy, zobrazující:
  - a) technologický celek, který vznikne svařením jednotlivých dílů:
  - b) funkční celek, který obsahuje min. dvacet svarů
  - c) funkční celek, který neobsahuje žádný svar
6. Praporek je:
  - a) čára, propojující dva nejvzdálenější body na výkrese:
  - b) kótovací čára pro extrémně velké součásti
  - c) čára, na kterou vpisujeme označení svaru
7. Obvodový svar se označuje na zlomu odkazové čáry a praporku pomocí:
  - a) malé kružnice
  - b) malého kříže
  - c) malého trojúhelníku
8. Kinematická schémata jsou:
  - a) výkresy, které informují o všech detailech zařízení:
  - b) speciální výkresy, které jednoduše a přehledně zobrazují funkční části strojů a zařízení
  - c) montážní výkresy pro nehybné části stroje:
9. Hydraulická schémata zobrazují soustavy, ve kterých je pracovní látkou:
  - a) stlačený vzduch
  - b) vysokotlaká pára
  - c) hydraulická kapalina

10. Tekutinová schémata:
- a) mají směr toku pracovní látky zleva doprava a shora dolů. Pokud je tomu jinak, je směr naznačen šipkami
  - b) nikdy nemohou mít směr toku pracovní látky naznačen šipkami
  - c) mají směr toku pracovní látky zprava doleva a zdola nahoru. Pokud je tomu jinak, je směr naznačen šipkami
11. Pneumatická schémata zobrazují soustavy, ve kterých je pracovní látkou:
- a) stlačený vzduch
  - b) vysokotlaká pára
  - c) hydraulická kapalina
12. Výkresy potrubí:
- a) vždy se kreslí v měřítku 1:500
  - b) nekreslí se nikdy v měřítku
  - c) kreslí se v měřítku nebo schematicky
13. Různá potrubí se kreslí schematicky:
- a) různě tlustými čarami čárkovanými, čerchovanými, čerchovanými s dvěma tečkami, s vlnovkami, apod.
  - b) tenkou zubatou čarou od ruky
  - c) tenkou dvojitou zubatou čarou podle šablony
14. Ve schématech se při kreslení používá:
- a) podrobný nákres prvku
  - b) nenormalizovaná značka prvku
  - c) normalizovaná značka prvku
15. Elektrotechnická schémata:
- a) znázorňují uspořádání elektrických obvodů
  - b) znázorňují uspořádání tekutinových okruhů
  - c) znázorňují uspořádání spalovacích motorů
16. Elektrotechnická schémata:
- a) kreslí se podle ČSN a používají se normalizované značky
  - b) nekreslí se podle ČSN a nepoužívají se normalizované značky
  - c) značky si konstruktér vymýšlí podle potřeby
17. Vodivé spojení v elektrotechnickém schématu se naznačí:
- a) křížkem ve spoji
  - b) tečkou ve spoji
  - c) osmičkou ve spoji
18. Tok elektrického signálu v elektrotechnickém schématu je obvykle:
- a) zprava doleva
  - b) zleva doprava
  - c) radiálně ze středu

19. Montážní výkresy:

- a) slouží jako podklad pro montáž, příp. demontáž strojů a zařízení
- b) používají se jako technologický postup pro výrobu součástí
- c) používají se pouze pro demontáž

20. Měřítko montážních výkresů:

- a) bývá vždy 1:1000
- b) volí se podle velikosti zařízení v rozmezí od 1:5 do 1:50
- c) montážní výkresy se nekreslí v měřítku

Správné odpovědi:

1b, 2a, 3a, 4c, 5a, 6c, 7a, 8b, 9c, 10a, 11a, 12c, 13a, 14c, 15a, 16a, 17b, 18b, 19a, 20b.

Hodnocení vědomostního testu:

Za každou správnou odpověď si započtete 1 bod, za chybnou 0 bodů. Součtem bodů získáte své hodnocení:

Klasifikace	Neprospěl	Prospěl
Počet bodů	0 - 12	13 - 20

Glosář

Acetylén – hořlavý plyn pro svařování plamenem
Armatura – příslušenství potrubí, zpravidla prvek uzavírací, měřicí, pojistný, redukční (např. ventil)
Demontáž – rozebírání soustrojí na součásti
Detail – podrobnost
Dokumentace – písemný doklad o určité činnosti
Elektroda – část, kterou přechází elektrický proud do jiných prostředí
Elektromagnet – vodič, kterým prochází el. proud, vytváří elektromagnetické pole
Elektrotechnický – prvek, který využívá elektrickou energii
Funkce – činnost, úkon
Funkční celek – skupina součástí, která vykazuje určitou činnost nebo pracovní pohyby
Grafický – nakreslený, používající kresbu
Hydraulický mechanismus – soustrojí, kde je pracovní látkou kapalina
Hydrogenerátor – zdroj tlakové kapaliny, čerpadlo
Hydromotor – prvek hydraulického mechanismu, který přeměňuje tlak kapaliny na pracovní pohyb
Hydrostatický – působící klidnou silou hydraulické kapaliny
Charakteristický – určující, příznačný
Identifikační údaje součásti - údaje, potřebné pro pojmenování a odlišení součásti
Inertní – netečný
Kompenzátor – vyrovnávací prvek
Kótovaný – opatřený číslem, udávajícím velikost daného úseku
Kinematický prvek – prvek, který koná pohyb
Laser – svazek letících světelných částic o vysoké energii
Logo – značka firmy, zkratkové označení
Logický – plynoucí z rozumového uvažování
Metoda – způsob
Mechanismus – pohyblivé soustrojí, pohyblivá část stroje, která vykonává určitou činnost
Montáž – spojování součástí do soustrojí, dílů do celků
Normalizovaný – podléhající normě
Norma – závazný předpis
Pneumatický mechanismus – soustrojí, kde pracovní látkou je stlačený vzduch
Pneumomotor – prvek, který přeměňuje tlak vzduchu na pracovní pohyb
Pozice – poloha, postavení
Regulace, regulační, regulátor – řízení, řídící, řídící prvek
Schéma – jednoduché názorné zobrazení
Speciální – zvláštní
Redukční – zeslabující, zmenšující
Technologické údaje – údaje, potřebné pro výrobu
Technologický postup, technologie – postup práce při výrobě
Teleskopický – zasouvací
Tolerance – dovolená nepřesnost
Topografický – místopisný, polohový
Ventil – uzavírací prvek v potrubí
Viskozita – opak tekutosti

Přehled použité literatury

- [1] Kletečka, J., Fořt, P. Technické kreslení, Brno, CP Books, 2005, ISBN 80-251-0498-2
- [2] Leinveber, J., Švercl, J., Technické kreslení, Technická dokumentace pro studijní a učební obory SOU, Úvaly, ALBRA, 2003, ISBN 80-86490-73-4
- [3] Šťastný, J., Třeštík, B., a kol., Manuál technické dokumentace, České Budějovice, Česká matice technická v nakladatelství KOPP, 2009, ISBN 978-80-7232-352-4
- [4] Freisleben, B., Základy strojnictví, Úvaly, ALBRA, 2004, ISBN 80-7361-001-9
- [5] Leinveber, J., Vávra P., Strojnické tabulky, Úvaly, ALBRA, 2006, ISBN 80-7361-033-7
- [6] Rousek, R., Kareis, B., Technologie oprav strojů, Praha, SNTL, 1989, ISBN 80-03-00137-4
- [7] Heidinger K., Technologie oprav strojů a zařízení, Praha, SNTL, 1988, 04-205-88
- [8] www.elektrotechnicke-znacky.info/browse/pneumatickaschemata/default.html, 9.6.2010

Učební text vznikl v rámci projektu „Obnova a modernizace technických oborů v Olomouckém kraji“, registrační číslo CZ.1.07/1.1.04/02.0071, operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost, oblast podpory Zvyšování kvality ve vzdělávání, termín realizace 1. 3. 2010 – 30. 11. 2011. Projekt byl spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Autoři učebního textu: Ing. Zora Aichlerová, Aleš Spěvák

Partneři projektu:

- Střední škola polytechnická, Olomouc, Rooseveltova 79
- Střední odborná škola Jeseník a Střední odborné učiliště strojírenské a stavební, Dukelská, 1240/27, Jeseník
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště Uničov, Moravské nám. 681
- Střední odborná škola průmyslová a Střední odborné učiliště strojírenské, Prostějov, Lidická 4
- Střední odborná škola technická, Přerov, Kouřilkova 8
- Střední odborná škola a Střední odborné učiliště, Šumperk, G. Krátkého 30
- Střední odborná škola průmyslová, Hranice, Studentská 1384
- Střední odborné učiliště stavební Prostějov, Fanderlíkova 25
- Střední odborná škola železniční, stavební a památkové péče a Střední odborné učiliště, Šumperk, Bulharská 372/8
- Úřad práce Olomouc
- Magistrát města Olomouce, školský odbor